

EKERÖ KOMMUN Kommunstyrelsen	
2014 -09- 17	
Diariennr	Dpl

Enligt sändlista bilaga 4

Beslut om utvidgat strandskydd för Ekerö kommun

Beslut

Länsstyrelsen beslutar med stöd av 7 kap. 14 § andra stycket miljöbalken (MB) att strandskyddsområdena i Ekerö kommun enligt bifogade kartor (bilaga 1) ska omfattas av utvidgat strandskydd.

- Utvidgningen omfattar land- eller vattenområde mellan 100 och 300 meter från strandlinjen vid normalt medelvattenstånd. Strandskyddszonen saknar angiven bakre begränsningslinje på bifogade kartor.
- Utvidgningen omfattar även land- eller vattenområde 100 meter men mindre än 300 meter från strandlinjen vid normalt medelvattenstånd och avgränsas av en detaljplanegräns respektive av en angiven bakre begränsningslinje på bifogade kartor.
- Utvidgat strandskydd ska därutöver råda för område inom detaljplan för kursgård, golfbana m m, omfattande fastigheten Skytteholm 1:2 samt del av fastigheten Skytteholm 1:3 i enlighet med tidigare beslut ifråga om utvidgat strandskydd.

Under förutsättning att ovanstående beslut vinner laga kraft beslutar Länsstyrelsen, med stöd av 7 kap. 18 § första stycket punkt 1 MB att upphäva Länsstyrelsens beslut den 3 juni 1999 (diarienummer 18611-1999-22769) i de delar det rör utvidgat strandskydd för Ekerö kommun, utom när det gäller utvidgat strandskydd i detaljplaner. Utvidgat strandskydd ska fortsatt gälla inom ovan (strecksats tre) angiven detaljplan även efter den 31 december 2014.

Redogörelse för ärendet

Bakgrund

När det generella strandskyddet infördes 1975 syftade det till att trygga allmänhetens tillgång till platser för bad och friluftsliv inom strandområdena. År 1994 tillkom ett nytt, biologiskt, syfte för strandskyddet. Enligt 7 kap. 13 § MB syftar strandskyddet idag till att långsiktigt trygga förutsättningarna för allemansrättslig tillgång till strandområden och att bevara goda livsvillkor för djur- och växtlivet på land och i vatten.

Stränderna har stor betydelse för både människor, djur och växter. Strandmiljöerna är betydelsefulla för naturupplevelser, avkoppling och aktiviteter.

Datum
2014-09-16

Beteckning
511-39828-2012

Att vistas ute i natursköna miljöer är också gynnsamt för hälsan. Dessutom utgör strandzonerna generellt sett mycket artrika biotoper, och de har stor betydelse för djur- och växtlivet. Stränderna har därmed särskild betydelse för den biologiska mångfalden, och de kan tillhandahålla viktiga ekosystemtjänster.

Stockholms läns varierade natur- och kulturlandskap har generellt sett höga värden för djur- och växtliv. Länet är i ett nationellt perspektiv redan högexploaterat, och exploateringstrycket är betydande både i storstadsområdet och vissa övriga delar av länet. I en nationell jämförelse mellan länen¹ är det Stockholms län som har högst andel byggnader, 84 procent, inom 300 meter från strandlinjen längs kuststräckan, inklusive de större öarna. För landet som helhet är motsvarande siffra 74 procent. För Mälarens stränder inom Stockholms län är andelen byggnader inom 300 meter från strandlinjen 73 procent. Den stora och växande befolkningen är i stort behov av allemansrättsligt tillgängliga områden och i synnerhet strandområdena är då attraktiva.

Samtidigt som delar av länet är högexploaterat finns det delar av skärgården som delvis möter motsvarande problem som glesbygdsområden i andra delar av landet. Det är angeläget att boende och företagande i dessa områden även framöver kan utvecklas utan att komma i konflikt med strandskyddets syften.

Utvidgat strandskydd i Stockholms län

Sedan strandlagen från 1952 infördes, och även med stöd av naturvårdslagen (1964:822), har länsstyrelserna kunnat förordna om områden om maximalt 300 meter från strandlinjen där bebyggelse inte fick uppföras utan tillstånd. Länsstyrelsen i Stockholms län har också fattat sådana beslut för områden i länet med stöd av dessa äldre lagstiftningar.

Länsstyrelsen fattade den 3 juni 1999 ett beslut om utvidgat strandskydd m.m. i länet. Det ersatte bland andra Länsstyrelsens två beslut om utvidgat strandskydd m.m. från den 18 oktober 1977 och den 28 februari 1980, som tillsammans omfattade huvuddelen av länets kommuner. Beslutet från 1999 innebar i praktiken ingen omprövning av de två äldre besluten, utan det utvidgade strandskyddet fortsatte att gälla i den omfattning som angavs i dessa, med undantag för Stockholms stad. Länsstyrelsen har även fattat beslut om att införa utvidgat strandskydd på delar av Möja i Värmdö kommun, för Trolldalen i Lidingö stad och vid Näsudden i Haninge kommun. Vid delar av Grindsjön i Nynäshamns kommun och på delar av Ornö har Länsstyrelsen fattat beslut om att upphäva utvidgat strandskydd. I vissa fall har Länsstyrelsen beslutat att upphäva utvidgat strandskydd inom förslag till detaljplan.

Besluten om utvidgat strandskydd innebär att de flesta obebyggda eller glest bebyggda delarna av länets kust- och skärgårdsområden samt Mälarstranden

¹ SCB. Statistiska meddelanden. MI 50 SM 1102.

Datum
2014-09-16

Beteckning
511-39828-2012

omfattas av utvidgat strandskydd på land. Kring ett antal sjöar och några vattendrag gäller också utvidgat strandskydd. Endast några av länets vattenområden omfattas av utvidgat strandskydd, exempelvis vissa områden längs Upplands-Bro kommuns Mälarstrand.

Skäl för översynen av utvidgat strandskydd

Förändringar i strandskyddslagstiftningen infördes i enlighet med proposition 2008/09:119 *Strandskyddet och utvecklingen av landsbygden*. Enligt den nya lydelsen av 7 kap. 14 § MB får Länsstyrelsen i det enskilda fallet besluta att utvidga strandskyddsområdet till högst 300 meter från strandlinjen om det behövs för att säkerställa något av strandskyddets syften.

Utvidgat strandskydd gäller efter den 31 december 2014 endast om utvidgningen har beslutats med stöd av 7 kap. 14 § MB i dess nya lydelse. Det innebär att det utvidgade strandskyddet automatiskt kommer att förfalla och att endast generellt strandskydd om 100 meter kommer att gälla för dessa områden efter den 31 december 2014, om inte länsstyrelserna innan denna tidpunkt fattar beslut om utvidgat strandskydd.

Regeringen anser att en översyn av det utvidgade strandskyddet är motiverad då skälen för utvidgningarna behöver klargöras. Det bör framgå att det finns ett tydligt och långsiktigt behov av utvidgat strandskydd och besluten ska motiveras utifrån strandskyddets båda syften. Länsstyrelserna har därför fått i uppgift att se över det utvidgade strandskyddet i landet².

Länsstyrelsens arbete med översynen

Länsstyrelsen har valt att i första hand göra en översyn av de strandområden som redan omfattas av utvidgat strandskydd. Vid möten med kommunerna har i vissa fall frågan om utvidgat strandskydd för nya områden framförts, och dessa områden kan då också ingå i översynen. Enbart några få vattenområden i länet omfattas av utvidgat strandskydd på grund av att vattenområdena inte tidigare har undersökts i samma utsträckning. Därför förekommer det att Länsstyrelsen även har uppmärksammat vissa vattenområden i översynen. Områden som omfattas av detaljplan enligt plan- och bygglagen (2010:900) ingår i normalfallet inte i Länsstyrelsens analys av de aktuella strandområdena. I arbetet har dock några områden med utvidgat strandskydd inom detaljplan särskilt uppmärksammat och ingått i översynen.

Länsstyrelsen har under arbetets gång träffat Ekerö kommun vid två tillfällen; den 23 oktober 2012 och den 17 april 2013 för att diskutera arbetet i en dialog med

² Prop. 2008/09:119 s. 37-38 samt regleringsbrev för budgetåret 2009 avseende länsstyrelserna, återrapportering nr 51.

Datum
2014-09-16

Beteckning
511-39828-2012

företrädare för kommunen. Vid det första mötet har Länsstyrelsen beskrivit sin arbetsmetod, och kommunalt underlagsmaterial efterfrågats till Länsstyrelsens analys. Eventuella kommunala utvecklingsplaner i de aktuella strandområdena har också diskuterats. Därefter har Länsstyrelsen analyserat berörda strandområden utifrån nationellt, regionalt och kommunalt underlag. Det andra mötestillfället har främst syftat till att diskutera, och så långt som möjligt förankra, förslaget till omfattning av det utvidgade strandskyddets utbredning. Några av de strandområden som diskuterats har besökts av Länsstyrelsen och kommunen i fält.

Berörda myndigheter och kommunen har, med stöd av 25-26 §§ förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken m.m., givits möjlighet att yttra sig över förslaget till beslut. Markägare och innehavare av särskild rätt till marken har, genom kungörelsedelgivning i Post- och Inrikes Tidningar, Dagens Nyheter och Svenska Dagbladet den 18 december 2013, enligt 24 § i samma förordning som ovan, givits möjlighet att yttra sig över förslaget till beslut.

Inkomna yttranden

Nedan följer en sammanställning av yttranden som inkommit på förslaget till utvidgat strandskydd i Ekerö kommun. En sammanfattning av alla yttranden och Länsstyrelsens eventuella kommentarer till dessa finns samlade i en särskild promemoria som hör till ärendet. Promemorian samt yttrandena i sin helhet finns i detta ärendes akt.

Ekerö kommun anger att bebyggelsestrycket i kommunen är mycket varierat och att stora delar består av glesbygdsområde med låg efterfrågan på mark. Stora delar av kommunen omfattas av annat skydd av naturen och friluftslivet. Det generella strandskyddet på 100 meter är tillräckligt och ett utökat strandskydd inte är motiverat för kommunen.

En remissinstans delar inte Länsstyrelsens syn på att en avvägning mellan bevarande och exploatering av ett strandområde, som pekas ut i den regionala utvecklingsplanen, inte alltid kan göras fullt ut inom ramen för den pågående översynen. Remissinstansen framhåller vikten av att möjliggöra för att ny bebyggelse kan tillkomma i de områden som i plankartan pekas ut som regional stadskärna samt regional stadsbygd med utvecklingspotential och anser att Länsstyrelsen bör beakta detta vid översynen av det utvidgade strandskyddet.

Några remissyttranden anför att syftet med de nya bestämmelserna inte är att nya områden ska få utökat strandskydd. Tanken var att man skulle skärpa kravet för att befästa eller utvidga strandskyddet, och höga krav ställs på motiven för utvidgningen. Det är tveksamt om förslaget till beslut för en hel kommun är förenligt med att ett beslut ska fattas av Länsstyrelsen i det enskilda fallet. Beslutet får karaktär av en generell föreskrift.

Datum
2014-09-16

Beteckning
511-39828-2012

I flera remissyttranden finns synpunkter på underlagsmaterialet och motiveringarna, som inte anses vara tillräckliga. Underlagsmaterial och motiv som bevisar att strandskyddets syften behöver säkerställas med utvidgat strandskydd behövs för varje enskilt område som ska skyddas. Beskrivningarna av vilka överväganden som gjorts avseende behovet av utvidgning är bristfälliga.

I några yttranden framförs att till exempel markägare inte har tillfrågats under en tidig fas av processen. Det borde vidare vara möjligt för Länsstyrelsen att ta reda på vilka personer i kommunen som är berörda av förslaget och delge var och en av dem.

Frågan om vägningen mellan det enskilda och det allmänna intresset tas upp. Skälighetsavvägningen av strandskyddets allmänna intresse gentemot de enskilda intressena görs inte på det sätt som föreskrivs i lagstiftningen. Synpunkter framförs på att markägarna borde få ersättning för att deras fastigheter idag omfattas, eller kommer att omfattas, av strandskydd.

Såväl organisationer som fastighetsägare framför att det är angeläget att företag kan utvecklas. Det gäller då främst företag på landsbygden eller i skärgården. Företagen är ibland beroende av närheten till vatten och strandnära mark. Det kan gälla företag som arbetar exempelvis med varvsverksamhet, marinor, transporter, fiske och turism eller jord- och skogbruk. Det finns en farhåga att bland annat turism- och besöksnäring ska begränsas. Det utökade strandskyddet anges innebära ett stort hinder för att utveckla nya verksamheter. Många markägare har planer på, eller ser potential i, att uppföra byggnader och/eller anläggningar på sin fastighet. Att inte få utnyttja mark upp till 300 m från stranden kan bli ett stort intrång i markanvändningen. Nybyggnation vid generationsskiften kan försvåras.

I ett par remissyttranden framhålls att om strandskyddets syften tillgodoses med 100 meters strandskydd är utvidgat strandskydd inte befogat. Endast naturvärden som har med vatten och närheten till vatten bör beaktas i bedömningen. Byggnation mer än 100 meter från strandlinjen torde inte försvåra tillgången till stränderna eller i väsentlig grad försämra upplevelsen av ett strandbesök. I flera yttranden framhålls att ett visst område eller en viss fastighet inte behöver omfattas av utvidgat strandskydd eftersom de inte har sådan betydelse för växt- och djurlivet eller allmänhetens tillgång till strandområdet.

Några remissyttranden är positiva till det utvidgade strandskyddet då det kan öka tillgängligheten till naturområden och bevara växt- och djurlivet samt skydda dessa områden från exploatering. Ett utvidgat strandskydd innebär en ökad möjlighet för alla att röra sig fritt i strandområdena. Utvidgat strandskydd föreslås för ytterligare några områden i kommunen.

Datum
2014-09-16

Beteckning
511-39828-2012

Skälen för Länsstyrelsens beslut

Utgångspunkter

Av författningskommentaren till 7 kap. 14 § MB³ framgår att bestämmelsen innebär att ett beslut om utvidgat strandskyddsområde behöver grundas med hänsyn till berörda områdets värden samt till nuvarande och förväntade behov av tillgängliga strandområden. Beslut om utvidgat strandskyddsområde kan komma att avse:

1. områden som omfattas av annat områdesskydd, t.ex. naturreservat, som inte innebär samma skydd för strandområden som bestämmelserna om strandskydd,
2. riksintresseområden enligt 3 kap. 6 § andra stycket och 4 kap. 2–8 §§ som är relevanta för strandskyddet,
3. kust- och skärgårdsområden som inte redan har förlorat i betydelse på grund av exploatering,
4. grunda havsbottnar av betydelse för flora och fauna,
5. välbesökta friluftsområden eller områden som har tydlig potential att bli det och som riskerar att gå förlorade utan ett nybyggnadsförbud,
6. tätortsnära strövområden, eller
7. ekologiskt känsliga områden som inte omfattas av annat områdesskydd.

Länsstyrelsen har använt ovan nämnda sju punkter som grund för analysen av de aktuella strandområdena i syfte att bedöma värdena för strandskyddets syften inom dessa. Värdena redovisas i till beslutet hörande värdebeskrivningar. Nationellt, regionalt och lokalt underlag har använts i bedömningarna, som till exempel kommunernas översiktsplaner och olika inventeringar av värdefull natur. I analysen har bland annat tagits i beaktande de områdesskydd enligt 7 kap. MB som är relevanta för strandskyddet, exempelvis nationalparker, naturreservat och Natura 2000-områden. Länsstyrelsen anser att inte bara ekologiskt känsliga områden, utan även biologiskt värdefulla områden, som inte omfattas av annat områdesskydd bör beaktas. Höga naturvärden kan också finnas i vattenmiljöer. Enligt Länsstyrelsens mening kan såväl grunda havsbottnar som grunda sjöbottnar av viss omfattning ha betydelse för djur- och växtlivet.

Länsstyrelsen lägger stor vikt vid de områden som är av riksintresse enligt 4 kap. 2 och 4 §§ MB då de är direkt utpekade av riksdagen med hänsyn till sina nationellt sett höga natur- och kulturvärden. Länets kust- och skärgårdsområde samt Mälarens öar och strandområden omfattas av detta riksintresse och de har också särskilda förutsättningar för turism och friluftsliv. Områdena har en central betydelse för en långsiktigt god hushållning med naturresurserna, nationellt sett. Konkurrensen om de fysiska resurserna är, eller kan förväntas bli, särskilt framträdande. Genom att kust- och skärgårdsområdet och Mälaren är utpekade på detta sätt i miljöbalken har en vägning mellan olika intressen redan gjorts, och

³ Prop. 2008/09:119 s. 99.

Datum
2014-09-16

Beteckning
511-39828-2012

natur- och kulturvärdena ska huvudsakligen ges företräde i konkurrenssituationer. Bedömningen av en exploateringsåtgärds påverkan ska inte bara göras för den närmaste omgivningen, utan ett helhetsperspektiv ska anläggas på vad som är lämplig utveckling i hela det geografiska område som bestämmelsen omfattar⁴. Länsstyrelsen lägger även stor vikt vid de riksintresseområden för naturvård och friluftsliv, och delvis för kulturmiljövård, som utpekats med stöd av 3 kap. 6 § MB. Dessa områden ska skyddas mot åtgärder som påtagligt kan skada natur- eller kulturmiljön, och behovet av grönområden i tätorter och i närheten av tätorter ska särskilt beaktas.

När det gäller friluftsområden kan Länsstyrelsen konstatera att den stora befolkningen gör att flera av friluftsområdena i länet är välbesökta och att behovet av friluftsområden kan antas öka. Det är dock svårt att förutspå exakt vilka områden som har en tydlig potential att bli välbesökta friluftsområden. Områdena torde vara förhållandevis stora och kan i vissa fall antas hysa anläggningar som främjar friluftslivet. För tätortsnära strövområden kan hänsyn tas även till strövområden vars tätort ligger i ett grannlän.

De strandområden som i analysen bedömts sakna värden för strandskyddets syften är till övervägande del redan ianspråktaga av bebyggelse eller andra exploateringar. I andra fall bedöms områdenas värden för den allemansrättsliga tillgängligheten eller djur- och växtlivet inte vara tillräckligt höga för att de ska omfattas av utvidgat strandskydd. Viss hänsyn har i bedömningarna även tagits till det tidigare utvidgade strandskyddets utbredning om utvidgningarna varit mindre än 300 meter.

Vid prövningen av om det utvidgade strandskyddet ska upphävas kan Länsstyrelsen även ta hänsyn till vissa planerade utbyggnadsområden som preciseras närmare i det följande. Det rör sig om tätortsnära utbyggnadsområden som är utpekade i antagna kommunala översiktsplaner. Om utbyggnadsområdet har betydelse för bostadsförsörjningen eller möjliggör en samhällsviktig verksamhet, och ligger i närhet till en tätort med god tillgång till service och kollektivtrafik och Länsstyrelsen bedömer att det utgör ett viktigt samhällsintresse, kan det vara lämpligt att upphäva det utvidgade strandskyddet redan i detta skede. Länsstyrelsen kan i bedömningarna även väga in exploateringsplaner för andra utbyggnadsområden. De ska vara redovisade i en översiktsplan eller vara väl dokumenterade på annat sätt till exempel genom ett planuppdrag. Kommunen ska ha visat att det finns ett behov av att upphäva det utvidgade strandskyddet för att nyttja området i en nära framtid. När det gäller översiktsplaner och övriga nämnda exploateringsplaner är dessa dock inte juridiskt bindande och de visar ofta endast översiktliga redovisningar av mer eller mindre preciserade planer som eventuellt ska genomföras i framtiden. Vid Länsstyrelsens samlade bedömning kan det därför i denna översyn vara svårt att i förväg bedöma om ett område med värden för det utvidgade strandskyddet bör stå

⁴ Prop. 1985/86:3 med förslag till lag om hushållning med naturresurser m.m. s. 80-82, 170-178.

Datum
2014-09-16

Beteckning
511-39828-2012

tillbaka för det samhällsintresse en exploatering kan innebära. I sådana fall får frågan om strandskyddet kan upphävas eller ej istället avgöras inför, eller i, det efterföljande detaljplanarbetet. Mot denna bakgrund vill Länsstyrelsen därför framhålla att en avvägning mellan bevarande och exploatering av ett strandområde inte alltid kan göras fullt ut inom ramen för Länsstyrelsens pågående översyn av det utvidgade strandskyddet.

Bedömning

Strandskyddet ska ses i ett långsiktigt perspektiv. Att ett område nu är av mindre intresse för något av strandskyddets syften behöver inte betyda att området kommer att vara ointressant i framtiden.

Strandskyddets betydelse för såväl friluftslivet som den biologiska mångfalden utgör en viktig förutsättning för arbetet med att uppfylla flera av riksdagens antagna miljö kvalitetsmål. Ett utvidgat strandskydd kan även antas medverka till att miljö kvalitetsnormer för vatten lättare klaras. Därutöver kan det bidra till att säkerställa de riksintressen i länet som har betydelse för strandskyddets syften, då trycket på framför allt bebyggelse i länet är stort kring stränderna, samtidigt som de värden som riksintressena ska skydda många gånger är nära kopplade till de strandnära områdena. Ytterligare bebyggelse inom de riksintresseområden som idag omfattas av utvidgat strandskydd riskerar att urholka riksintressenas värden.

I ett långsiktigt perspektiv är det motiverat att bevara större sammanhängande utvidgade strandskyddsområden med värden för såväl allmänheten som växt- och djurlivet. Om områdena fragmentiseras av exploateringar riskerar värdena för friluftsliv och djur- och växtliv att gå förlorade. Även om strandområdena är små kan de ha mycket höga värden för strandskyddet just för att de kan vara de enda kvarvarande, kanske oexploaterade, stränderna i ett område.

Många naturmiljöer utanför 100-meterszonen är en del av samma naturgeografiska landskap som zonen närmast vattnet. Lokalklimatet kring vattenområdena påverkas av närheten till vattnet i större områden, vilket i sin tur påverkar livsmiljöerna för, och förekomsterna av, djur- och växtlivet. Vissa av de djur- och växtarter som kan återfinnas närmast vatten kan också ha behov av områden längre från vattnet för att söka föda, föröka/sprida sig, etc. För den allemansrättsliga tillgängligheten och friluftslivets behov är det många gånger värdefullt för naturupplevelsen med bredare strandskyddszoner. Värdet kan ligga i att inte ha bebyggelse och vissa typer av exploateringar inom syn- och hörhåll, och då särskilt i ett förhållandevis högexploaterat och bullerstört storstadslän.

Med hänsyn till de värden inom de aktuella strandområdena som framkommit i översynen bedömer Länsstyrelsen att den utvidgade strandskyddszonen i normalfallet ska vara 300 meter från strandlinjen vid normalt medelvattenstånd. Längs vissa strandsträckor gör detaljplanlagda områden, tätbebyggda områden

Datum
2014-09-16

Beteckning
511-39828-2012

utanför detaljplan eller tydligt avskiljande stora och tungt trafikerade vägar och järnvägar att strandskyddsområdet utvidgas till mindre än 300 meter.

När det gäller avskiljande exploateringar kan höga värden för allemansrättslig tillgänglighet eller djur- och växtlivet inom strandområdet motivera att strandskyddet ändå bör ligga kvar bakom den avskiljande exploateringen.

Med anledning av det inkomna yttrandet från Ekerö kommun vill Länsstyrelsen framhålla att kommunen torde vara starkt påverkad av att ligga i Stockholms storstadsregion. Det innebär ett högt eller förhållandevis högt bebyggelsetryck och höga fastighetspriser. Den ökande befolkningen ökar behovet av att kunna erbjuda attraktiva friluftsområden. Länsstyrelsen upphäver utvidgat strandskydd för några områden i kommunen. I övrigt bedöms utvidgat strandskydd fortfarande vara motiverat för aktuella områden utifrån strandskyddets syften.

Länsstyrelsen vill framhålla att när det gäller områden som i den regionala utvecklingsplanen pekas ut som regional stadskärna samt regional stadsbygd med utvecklingspotential är förutsättningarna och redovisningarna översiktliga till sin karaktär. Länsstyrelsen gör därför bedömningar från fall till fall för sådana områden utifrån nämnda utgångspunkter i översynen av det utvidgade strandskyddet. I vissa fall är det möjligt att redan i översynsarbetet upphäva det utvidgade strandskyddet, men i andra fall, till exempel vad gäller området vid Västeräng, får frågan om strandskyddet kan upphävas eller ej istället avgöras i det efterföljande detaljplanarbetet.

Med anledning av inkomna yttranden rörande underlag och motiveringar för beslutet konstaterar Länsstyrelsen att de underlag som används för att påvisa vissa av värdena är av mer övergripande karaktär, som till exempel beskrivningar av områden som omfattas av riksintressen. När det gäller natur- och friluftsvärden beskrivs dessa för varje delområde, och en koppling görs mellan värdebeskrivningarna och de ovan nämnda sju punkterna i propositionen som ligger till grund för motiven till varför utvidgat strandskydd bör råda. Mot denna bakgrund anser Länsstyrelsen att underlag och värdebeskrivningar är tillräckliga för att kunna ligga till grund för beslut om utvidgat strandskydd. De skärpta kraven för att få utvidga strandskyddet torde därmed ha uppfyllts, och Länsstyrelsen bedömer att motiveringarna är tillräckliga.

Att Länsstyrelsen ska fatta beslut i det enskilda fallet innebär att det inte får ske genom generella föreskrifter⁵. Det ska således inte råda osäkerhet om för vilka land- eller vattenområden beslutet gäller. Exempelvis får ett beslut inte formuleras i termer av att det omfattar alla obebyggda stränder i kommunen. Som underlag för Länsstyrelsens prövning har specifika värdebeskrivningar för enskilda områden tagits fram och dessa utgör grund för Länsstyrelsens bedömning av om ett område ska omfattas av utvidgat strandskydd eller ej. Vidare har kartor som

⁵ Prop. 2008/09:119 s. 99.

Datum
2014-09-16

Beteckning
511-39828-2012

preciserar var det råder utvidgat strandskydd upprättats. Enligt Länsstyrelsens mening sker således aktuellt beslut om utvidgade strandskyddsområden genom ett beslut av Länsstyrelsen i det enskilda fallet och inte genom någon generell föreskrift. Länsstyrelsen bedömer inte heller att det råder osäkerhet om beslutets räckvidd i förhållande till markägare eller allmänhet⁶.

Avseende synpunkterna om att strandskyddets syften tillgodoses av 100 meters strandskydd samt att värden för strandskyddet inom ett visst område hänvisas till vad som framgår ovan.

När det rör synpunkterna om landsbygdsföretagens utveckling vill Länsstyrelsen framhålla att strandskydd inte begränsar rätten att bruka mark så som den hittills har brukats. Strandskyddet hindrar inte heller, under vissa förutsättningar, skogs- och jordbruk. Det finns vidare möjligheter att utvidga befintliga verksamheter liksom att utveckla friluft- och turismverksamheter enligt 7 kap. 18 c § MB.

Angående inkomna synpunkter om att markägare inte har tillfrågats i arbetet och att Länsstyrelsen borde ha delgivit alla sakägare konstaterar Länsstyrelsen att förfarandet för handläggning av denna typ av ärenden regleras främst i förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken m.m. och delgivningslagen (2010:1932) och att det av dessa framgår att ett förslag till beslut ska delges berörda. Länsstyrelsen har bedömt att kungörelsedelgivning är motiverat i ärendet för Ekerö kommun.

För frågan om ersättning för fastigheter som omfattas av strandskydd hänvisas till avsnittet Upplysningar.

Med anledning av några remissinstansers förslag om att nya områden föreslås omfattas av utvidgat strandskydd har Länsstyrelsen i denna översyn inte haft möjlighet att utreda dessa områden vidare. Översynen av det utvidgade strandskyddet inriktar sig i första hand på de strandskyddsområden som redan är utvidgade.

När det gäller de utvidgade strandskyddsområden som analyserats och som omfattas av detta beslut om utvidgning bedömer Länsstyrelsen, utifrån förhållandena i länet samt de aktuella strandområdenas värden som beskrivs i värdebeskrivningarna, se bilaga 2, att berörda områden behöver omfattas av utvidgat strandskydd för att säkerställa strandskyddets syften. Syftena är att långsiktigt trygga förutsättningarna för allemansrättslig tillgång till strandområden, och bevara goda livsvillkor för djur- och växtlivet på land och i vatten. De områden som omfattas av utvidgat strandskydd redovisas i bilaga 1.

I de fall det gäller de utvidgade strandskyddsområden som analyserats och som inte omfattas av detta beslut om utvidgning, bedömer Länsstyrelsen att de inte har

⁶ Jämför regeringsbeslut 2004-05-06, M1999/3326/F/M.

Datum
2014-09-16

Beteckning
511-39828-2012

tillräckliga värden för att omfattas av utvidgat strandskydd, se bilaga 2, eller att ett annat viktigt samhällsintresse bör ges företräde framför strandskyddsintresset. Dessa strandområden behöver således inte omfattas av utvidgat strandskydd och de bedöms uppenbart sakna betydelse för att tillgodose strandskyddets syften. Utvidgat strandskydd ska därför upphävas inom dessa strandområden. Länsstyrelsen kan vidare konstatera att det utvidgade strandskyddet, även om det inte hade upphävts, hade förfallit efter den 31 december 2014 enligt övergångsbestämmelserna i punkt 3 till lagen (2009:532) om ändring i lagen om miljöbalken.

Vid prövningen av förslaget till utvidgade strandskyddsområden ska hänsyn tas även till enskilda intressen enligt 7 kap. 25 § MB. Med hänsyn till naturvårds- och miljöintressen får inskränkningar i användningen av mark och byggnader göras om det är nödvändigt för att tillgodose angelägna allmänna intressen. Miljöbalkens bestämmelser avseende strandskydd syftar till att tillgodose ett sådant angeläget allmänt intresse⁷. Länsstyrelsen bedömer att beslutet om att utvidga strandskyddsområdena i Ekerö kommun inte innebär någon inskränkning i enskildas rätt att använda mark eller vatten som går längre än vad som krävs för att syftet med strandskyddet ska tillgodoses.

Kungörelse

Enligt vad som framgår av 27 § förordningen om områdesskydd enligt miljöbalken m.m. ska beslutet införas i länets författningssamling och kungöras i Dagens Nyheter och Svenska Dagbladet.

Hur man överklagar

Detta beslut kan överklagas till regeringen, Miljödepartementet, se bilaga 3.

Länsstyrelsen måste ha fått skrivelsen med överklagandet inom tre veckor från den dag beslutet kungjorts i ortstidning.

Upplysningar

I enlighet med 7 kap. 14 § MB tredje stycket gäller ett beslut om att utvidga strandskyddsområdet omedelbart, även om det överklagas, såvida inte regeringen efter ett överklagande föreskriver annat.

För de strandområden där det utvidgade strandskyddet upphävs råder generellt strandskydd om 100 meter från strandlinjen vid normalt medelvattenstånd. För övriga strandområden råder strandskydd i enlighet med gällande beslut.

⁷ Prop. 1993/94:117 s. 16 och prop. 1997/98:45, del 1, s. 321-322.

Datum
2014-09-16

Beteckning
511-39828-2012

Utvidgat strandskydd inom detaljplaner förfaller efter den 31 december 2014, i enlighet med punkt 3 i övergångsbestämmelserna till lagen (2009:532) om ändring i miljöbalken utom i de fall de omfattas av utvidgat strandskydd enligt detta beslut.

Inom de strandområden som omfattas av strandskydd tillämpas gällande strandskyddslagstiftning som främst regleras i 7 kap. 13 – 18 h §§ MB.

Av 31 kap. 4 § punkterna 1-7 MB framgår i vilka fall fastighetsägare har rätt till ersättning på grund av beslut som innebär att mark tas i anspråk eller att pågående markanvändning inom berörd del av en fastighet avsevärt försvåras. Beslut om utvidgning av strandskyddet ingår inte i uppräkningsvillkoret vilket innebär att ägare och innehavare av särskild rätt till marken inte har rätt till ersättning med anledning av ett beslut om utvidgat strandskydd.

Beslut i detta ärende har fattats av länsöverdirektören Magdalena Bosson. I den slutliga handläggningen har även deltagit miljödirektören Göran Åström, samhällsbyggnadsdirektören Gunilla Holmquist, avdelningschefen Åsa Ryding, tillväxtdirektören Mats Hedenström samt miljöhandläggaren Annika Lindvall, föredragande.

Magdalena Bosson

Annika Lindvall

Bilagor

1. Beslutskartor
2. Värdebeskrivningar, inkl. källförteckning för dessa
3. Hur man överklagar
4. Sändlista
5. Meddelande om beslut

**Utvidgat strandskydd i
Ekerö kommun**

Tillhör Länsstyrelsens beslut för
Ekerö kommun 2014-09-16
Diarienummer 511-39828-2012.

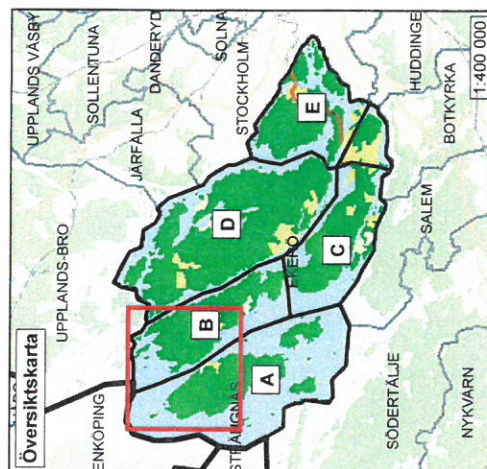
Teckenförklaring

	Områdsindeling med betegnelse (se værdibeskrivelse)
	Generelt strandskudd om 100 meter udvidet til 300 meter fra strandlinjen ved normalt medelvandsstand med undtagelse af områden afgrænsede af detalplan eller bakte begrænsningslinje
	Detalplan
	Fastighedsgræns

Upplysningar

För övriga strandområden visas inte det generella strandskyddets utbredning på kartan.

Utvigat strandskydd i Ekerö kommun

Tillhör Länsstyrelsens beslut för
Ekerö kommun 2014-09-16
Diarienummer 511-39828-2012.

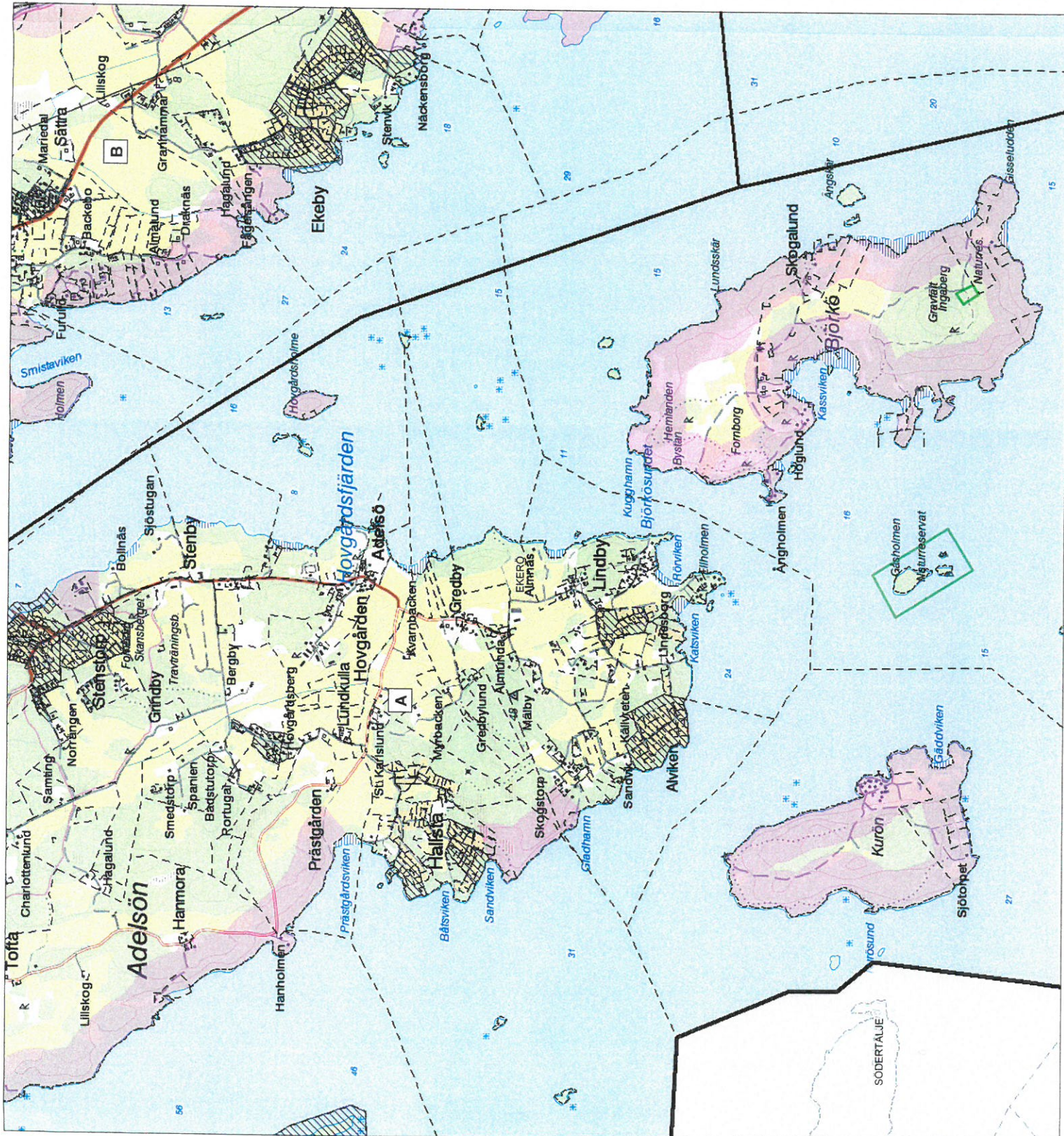
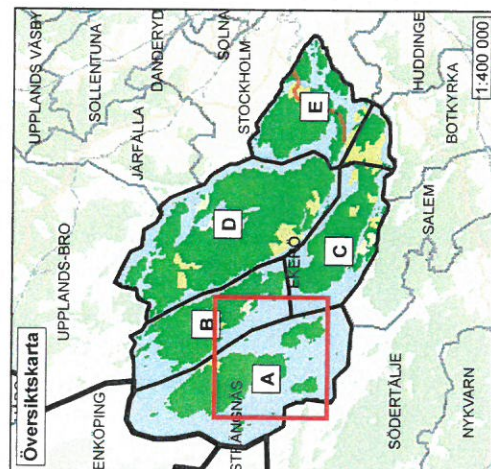
Teckenförklaring

- Områdesindelning med beteckning (se värdebeskrivning)
- Generellt strandskydd om 100 meter utvidgat till 300 meter från strandlinjen vid normalt medelvattenstånd med undantag av områden avgränsade av detalplan eller bakre begränsningslinje
- Detalplan
- Fasthetsgräns

0 300 600 900 Meter
1:30 000

Upplysningar

För övriga strandområden visas inte det generella strandskyddets utbredning på kartan.

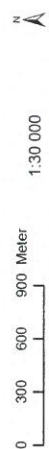

Utvidgat strandskydd i Ekerö kommun

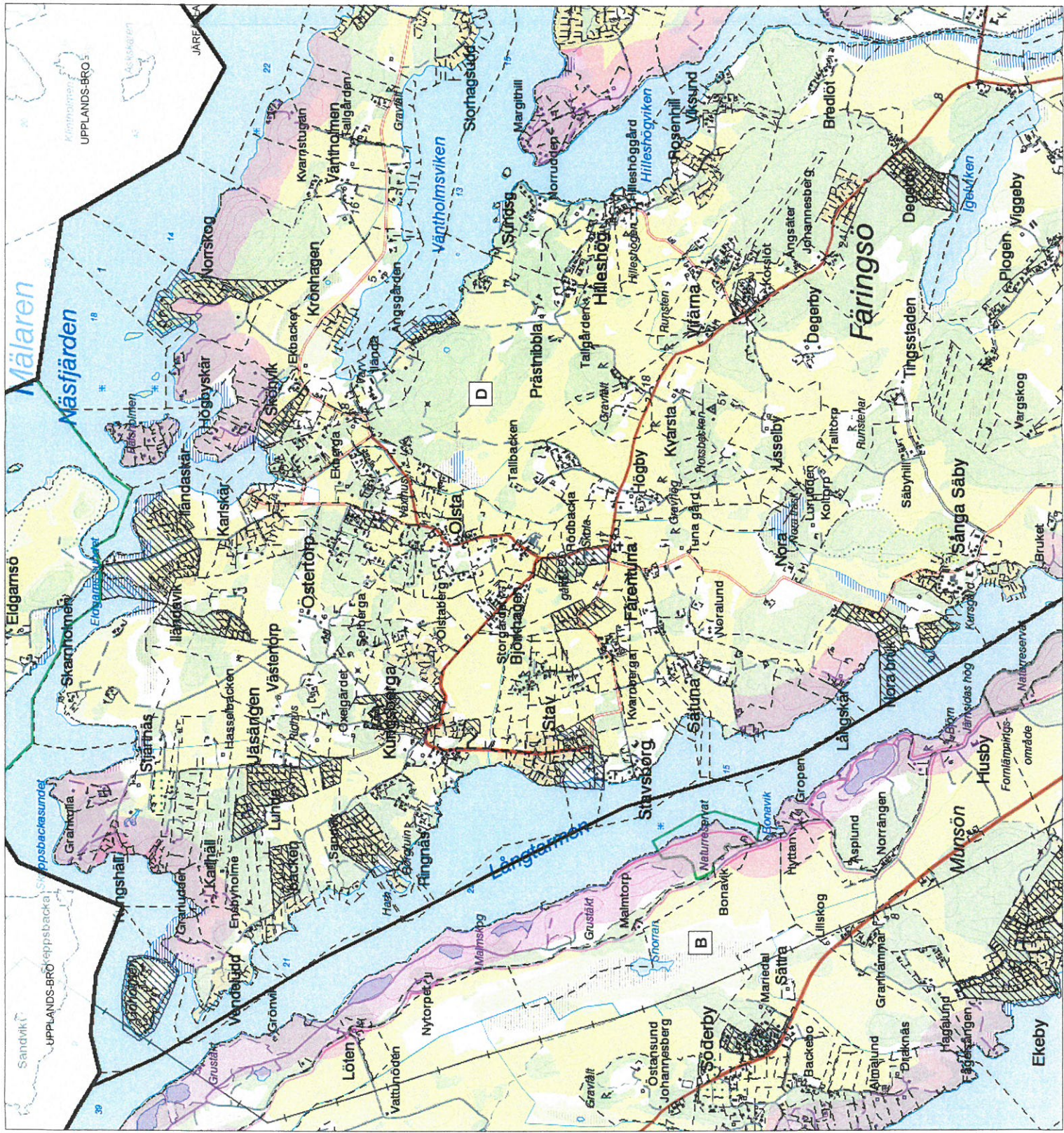
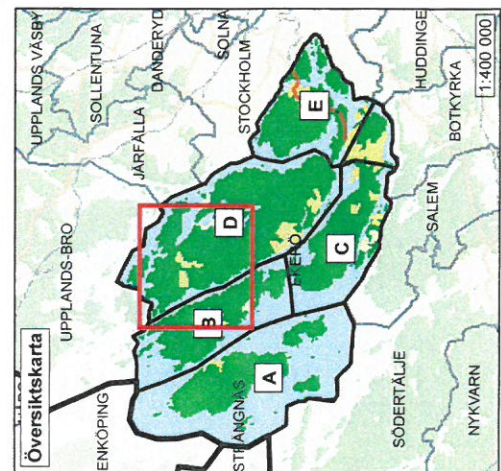
Tillhör Länsstyrelsens beslut för
Ekerö kommun 2014-09-16
Diarienummer 511-39828-2012.

Teckenförklaring

- Områdesindelning med beteckning (se värde-
beskrivning)
- Generellt strandskydd om 100 meter utvidgat till
300 meter från strandlinjen vid normalt medelvatten-
stånd med undantag av områden avgränsade
av detaljplan eller bakre begränsningslinje
- Detaljplan
- Fastighetsgräns

Upplysningar
För övriga strandområden visas inte det generella
strandskyddets utbredning på kartan.

Utvägd strandsskydd i Ekerö kommun

Tillhör Länsstyrelsens beslut för
Ekerö kommun 2014-09-16
Diarienummer 511-39828-2012.

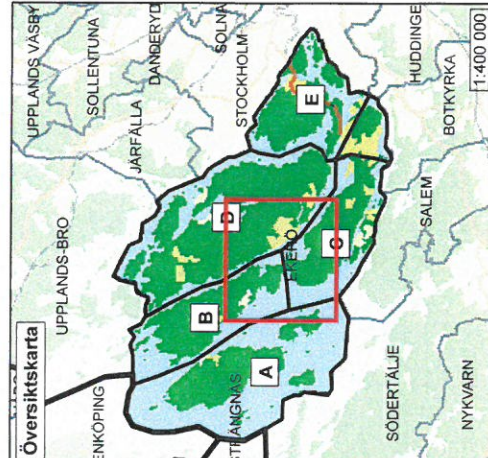
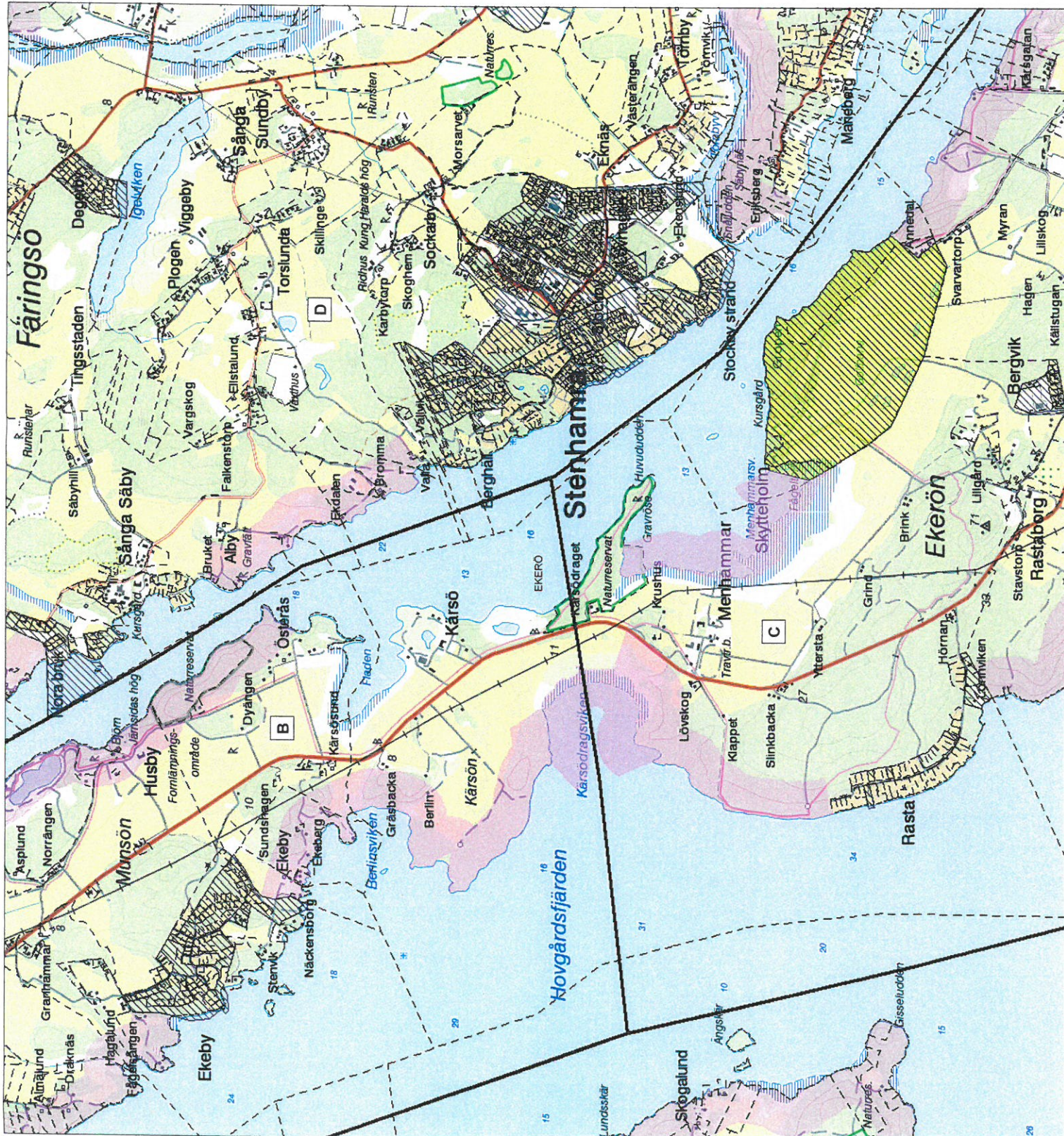
Teckenförklaring

- Områdesindelning med beteckning (se värde-
beskrivning)
- Generellt strandsskydd om 100 meter utvägd till
300 meter från strandlinjen vid normalt medelvatten-
stånd med undantag av områden avgränsade
av detaljplan eller bakre begränsningslinje
- Detaljplan med utvägd strandsskydd
- Detaljplan
- Fasthetsgräns

0 300 600 900 Meter
1:30 000

Upplysningar

För övriga strandområden visas inte det generella
strandsskyddets utbredning på kartan.

Utvidgat strandskydd i Ekerö kommun

Tillhör Länsstyrelsens beslut för
Ekerö kommun 2014-09-16
Diarienummer 511-39828-2012.

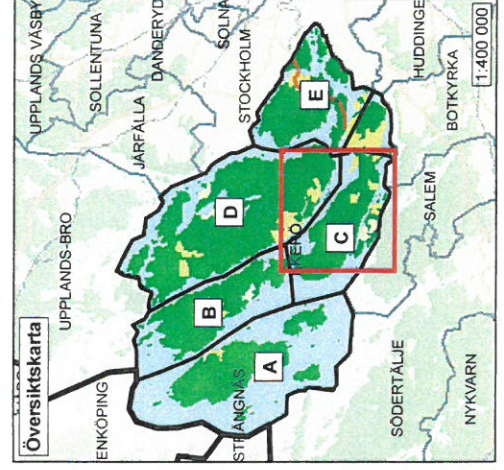
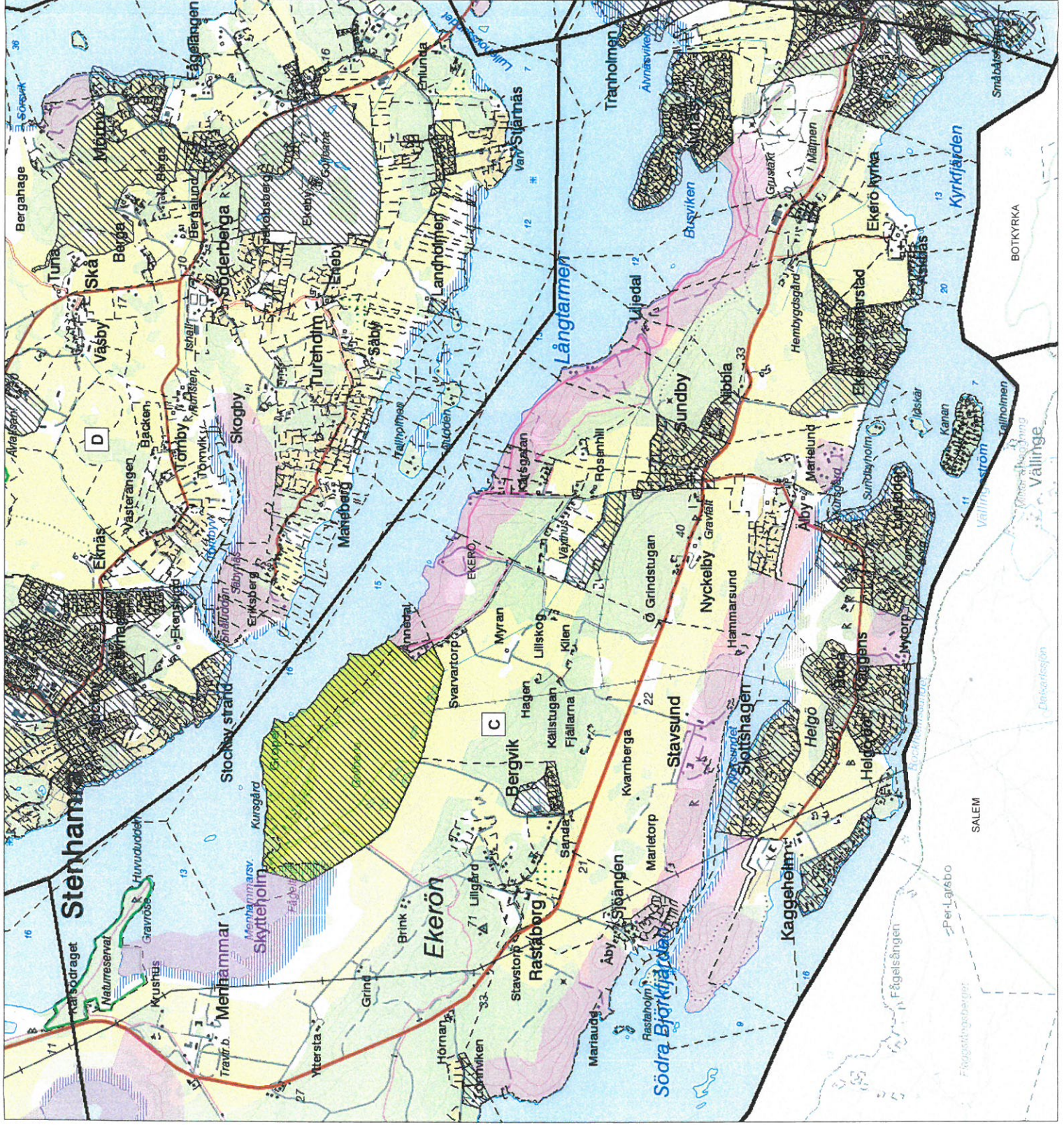
Teckenförklaring

- A1 Områdesindelning med beteckning (se värde-
beskrivning)
- Generellt strandskydd om 100 meter utvidgat till
300 meter från strandlinjen vid normalt medelvatten-
stånd med undantag av områden avgränsade
av detalplan eller bakre begränsningslinje
- Utvidgat strandskydd mindre än 300 meter med
bakre begränsningslinje
- Detalplan med utvidgat strandskydd
enligt tidigare beslut
- Detalplan
- Fastighetsgräns

0 300 600 900 Meter
1:30 000

Upplysningar

För övriga strandområden visas inte det generella
strandskyddets utbredning på kartan.

Utvidgat strandskydd i
Ekerö kommun

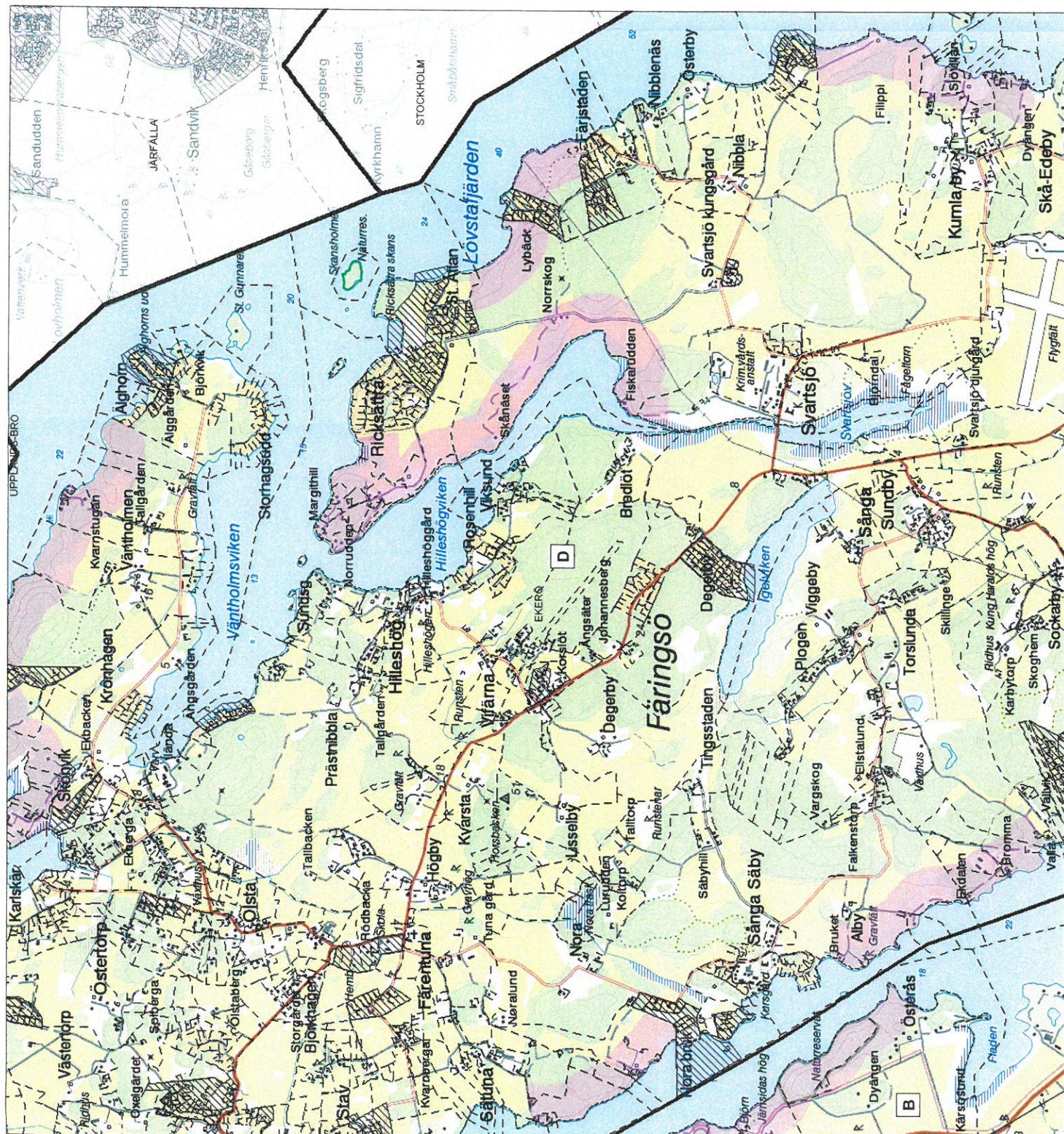
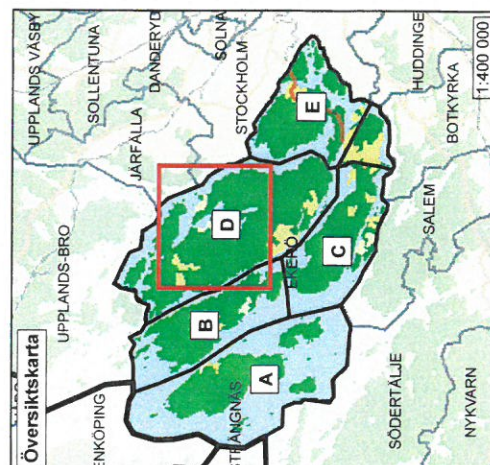
Tillhör Länsstyrelsens beslut för
Ekerö kommun 2014-09-16
Diarienummer 511-39828-2012.

Teckenförklaring

	Områdesindelning med beteckning (se värdebeskrivning)
	Generellt strandskydd om 100 meter utvidgat till 300 meter från strandlinjen vid normalt medelvattensstånd med undantag av områden avgränsade av detaljplan eller bakre begränsningslinje
	Detaljplan
	— Fastighetsgräns

Upplysningar
För övriga sirandområden visas inte det generella strandskyddets utbredning på kartan.

Utvidgat strandskydd i Ekerö kommun

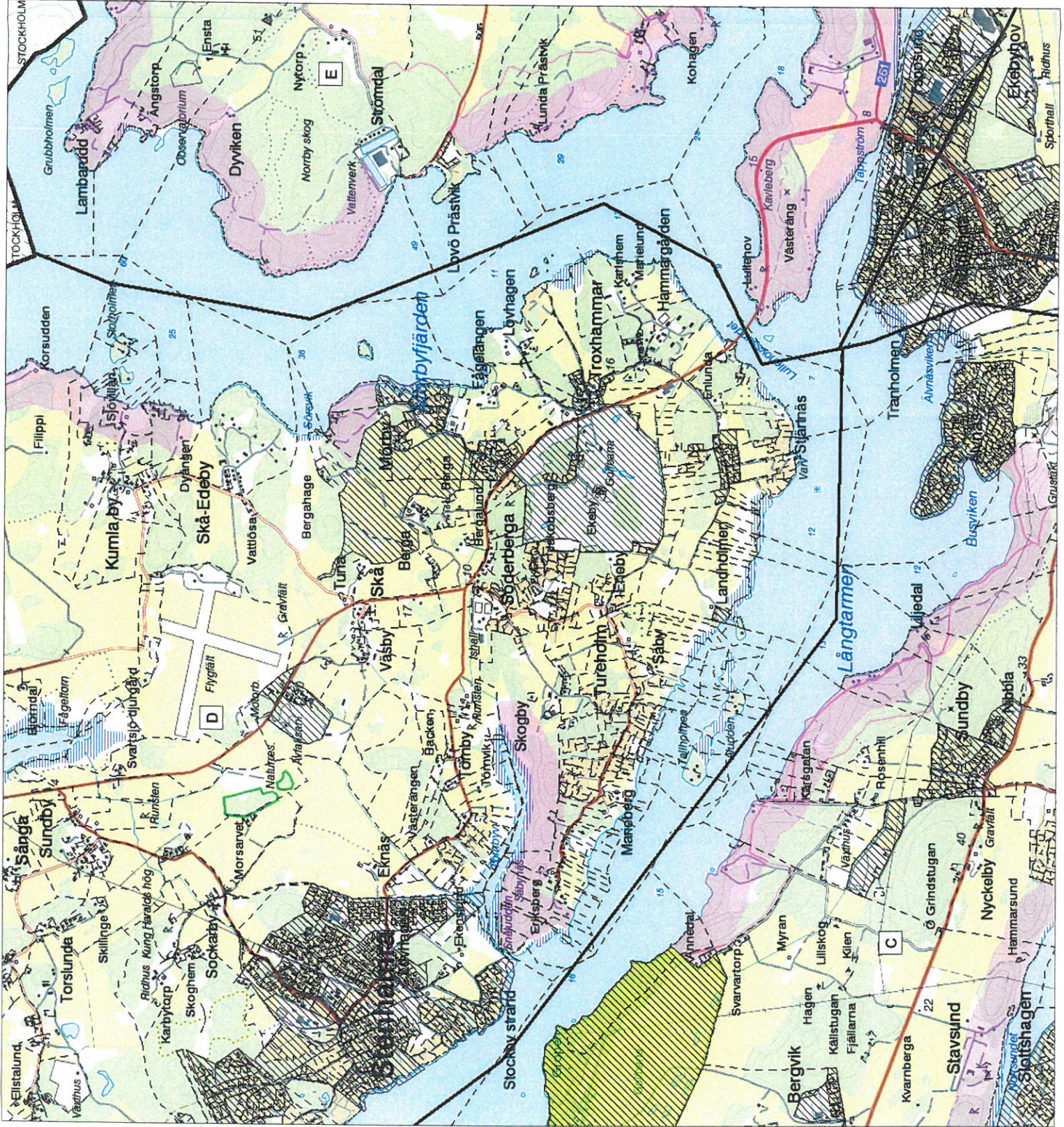
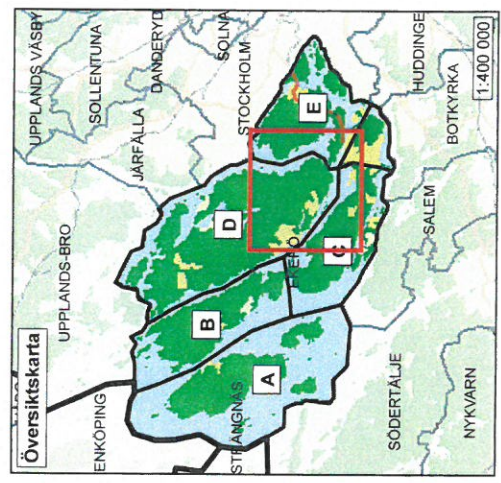
Tillhör Länsstyrelsens beslut för Ekerö kommun 2014-09-16
Diarienummer 511-39828-2012.

Teckenförklaring

- Områdesindelning med beteckning (se värdebeskrivning)
- Generellt strandskydd om 100 meter utvidgat till 300 meter från strandlinjen vid normalt medelvattenstånd med undantag av områden avgränsade av detaljplan eller bakre begränsningslinje
- Detaljplan med utvidgat strandskydd enligt tidigare beslut
- Detaljplan
- Fasthetsgräns

Upplysningar
För övriga strandområden visas inte det generella strandskyddets utbredning på kartan.

Utvidgat strandskydd i Ekerö kommun

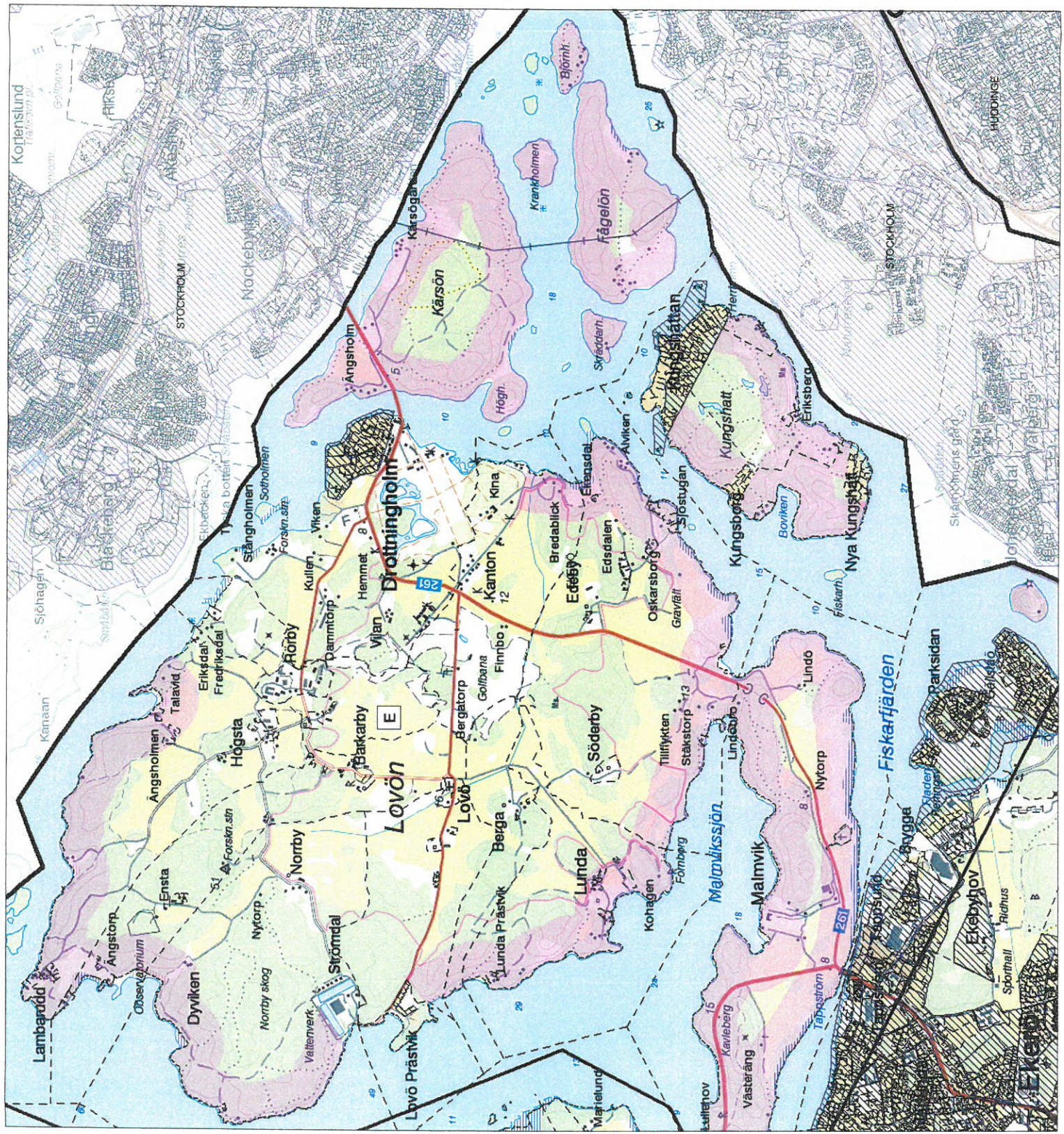
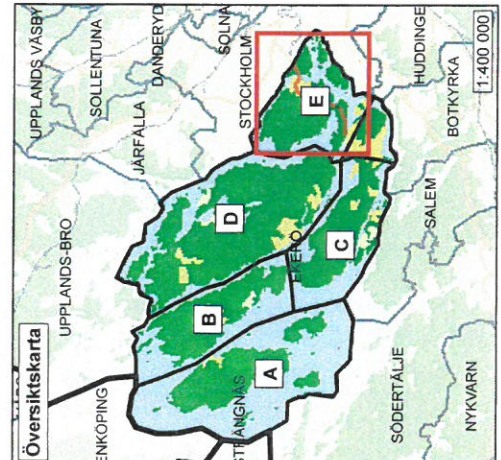
Tillhör Länsstyrelsens beslut för
Ekerö kommun 2014-09-16
Dianummer 511-39828-2012.

Teckenförklaring

- Områdesindelning med beteckning (se värdebeskrivning)
- Generellt strandskydd om 100 meter utvidgat till 300 meter från strandlinjen vid normalt medelvattenstånd med undantag av områden avgränsade av detaljplan eller bakre begränsningslinje
- Detaljplan
- Fasthetsgräns

Upplysningar
För övriga strandområden visas inte det generella strandskyddets utbredning på kartan.

Ekerö kommun, värdebeskrivningar samt källförteckning

Adelsö-området, värdebeskrivning A

Med hänsyn till de samlade natur- och kulturvärdena omfattas hela Mälarens öar och strandområden av riksintresse enligt 4 kap. 1-2 §§ miljöbalken (MB). Ekerö kommun omfattas i sin helhet av riksintresseområdet. Bestämmelserna syftar till att värna det värdefulla Mälarlandskapet med sina unika natur- och kulturvärden. Det har särskilt stora värden för friluftsliv och turism. Delområdets aktuella strandområden ligger inom ett område av riksintresse för friluftsliv enligt 3 kap. 6 § MB (Björkfjärden – Prästfjärdens övärld). Öarna utgör ett omväxlande natur- och kulturlandskap med goda möjligheter till bland annat fiske, båtliv, bad och skridskoåkning. Med undantag av Kurön ligger områdets stränder inom den i regionplanen utpekade regionala grönstrukturen och då inom ett område med stora samlade rekreations-, natur- och kulturvärden.

De centrala och sydöstra delarna av Adelsö, Björkö samt Hovgårdsholme öster om Adelsö omfattas av ett område av riksintresse för kulturmiljövärden enligt 3 kap 6 § MB (Adelsö – Björkö – Birka). Området är framför allt en viktig fornlämningsmiljö som bland annat visar platsen för Sveriges första stadsbildning. Jordbruksbygden är öppen och vägnätet har gamla anor. Samma område är också utsett som världsarv (Birka och Hovgården).

Fagerön i områdets norra del har högt naturvärde enligt kommunens naturinventering. Ön är obebyggd och i huvudsak bevuxen med lövskog med lind. De höga naturvärdena kommer sig främst av lundfloran och fågellivet. Fagerön är också av geovetenskapligt intresse.

Strandområdena längs **Adelsös** nordliga delar ingår i ett friluftsområde, enligt kommunens översiktsplan, och de är delvis även del av ett stort opåverkat område.

Strax söder om Sättra ligger Adelsö-Sättra naturreservat inom aktuell strandzon. Det är också ett Natura 2000-område. Området domineras av gammal olikåldrig barrskog med lågor av gran och tall. Granskogen har lång kontinuitet och växer på naturligt näringsrika sandjordar. Denna skogstyp är hotad och den hyser här bland annat ovanliga svamparter. Inom reservatet finns en badplats,

Inom strandområdet vid Brygghusviken finns Tofta skogshage som är en lövskog som utpekats som nyckelbiotop. Den hyser skyddsvärda träd.

Längre söderut, i närheten av Hanmora, finns ett par objekt med naturvärden.

Inom det aktuella strandområdet vid Prästgården ligger ett Natura 2000-område. Det utgörs av en ädellövskog med rikligt med grova träd.

Söder om Hallsta har Skogsstyrelsen pekat ut en nyckelbiotop (lövsumpskog) och två objekt med naturvärden (lövsumpskog samt barrblandskog). Strandområdet ingår till stor del även i ett område som bedömts ha högt naturvärde enligt naturinventeringen. Barr- och blandskogen är varierande och bitvis gammal, och området är mycket rikt på vilt, bär och svamp.

På Adelsös östra sida ligger Stenstorp. Öster om Stenstorp finns inom det aktuella strandområdet en del av ett område med skyddsvärda träd, Stenby ädellövskog. Skogen har höga värden och utgör även en nyckelbiotop. Ett naturvårdsavtal för dess skötsel har upprättats mellan markägare och Skogsstyrelsen. Där finns också en betesmark med särskilda värden som berättigar till miljöersättning.

En stor del av de aktuella strandområdena mellan Sandudden och Sättra ingår i ett område som enligt kommunens naturinventering har högt naturvärde. Här finns bland annat stora sammanhängande barrskogsområden med stor förekomst av gammelskog. Områdets största värde ligger dock i dess variationsrikedom som ger en hög mångfald av arter, och innebär att det är attraktivt som strövområde. Adelsöleden, en vandringsled på norra Adelsö, passerar genom strandområdet. Skogsstyrelsen har pekat ut tre nyckelbiotoper och lika många objekt med naturvärden inom de aktuella strandområdena.

Den större delen av **Kurö** utpekas i kommunens översiktsplan som ett stort opåverkat område. Flera fynd av rödlistade arter har gjorts på öns nordvästra del.

Förutom de mycket höga kulturmiljövärdena har hela **Björkö** dokumenterat höga naturvärden. Värdena är främst botaniska och geologiska. Den återskapade kulturpräglade landskapsbilden karakteriseras av bland annat torrbackar och omfattande örtrika gräsmarker. På öns nordvästra delar ligger ett större område med betesmarker som har särskilda värden som berättigar till miljöersättning. Inom de aktuella strandområdena finns även delvis ett område med skyddsvärda träd. Det är på öns nordvästra delar som fynd av rödlistade arter har gjorts, och det är där de geologiska intressena är koncentrerade. Inom strandområdet på öns västra sida finns ett naturminne. Öns södra del är huvudsakligen barrskogsbevuxen, och skogen är gammal. Många sällsynta fågelarter häckar här. Björkö är ett mycket populärt utflyktsmål, och här finns en gästhamn.

Motiv till utvidgat strandskydd inom Adelsö-området, värdebeskrivning A (jämför de sju punkterna under rubriken "Skälen för Länsstyrelsens beslut" i beslutstexten): 2, 5, 7.

Munsö-området, värdebeskrivning B

Med hänsyn till de samlade natur- och kulturvärdena omfattas hela Mälarens öar och strandområden av riksintresse enligt 4 kap. 1-2 §§ MB. Ekerö kommun omfattas i sin helhet av riksintresseområdet. Bestämmelserna syftar till att värna det värdefulla Mälarlandskapet med sina unika natur- och kulturvärden. Det har särskilt stora värden för friluftsliv och turism. Vandringsleden Munsöleden passerar genom flera av de aktuella strandsträckorna.

Lagnö, i områdets norra del, omfattas av ett område av riksintresse för friluftslivet enligt 3 kap. 6 § MB (Björkfjärden – Prästfjärdens övärld). Öarna utgör ett omväxlande natur- och kulturlandskap med goda möjligheter till bland annat fiske, båtliv, bad och skridskoåkning.

Även Malmhuvud omfattas av samma riksintresseområde. Malmhuvud har dokumenterat höga naturvärden och många fynd av rödlistade arter har gjorts på halvön. Skogsstyrelsen har pekat ut en nyckelbiotop som består dels av en åsgranskog, dels av en barrnaturskog. Skogarna har ett stort inslag av senvuxna träd och hyser rikligt med död ved.

Enligt kommunens naturinventering har i stort sett hela det långa aktuella strandområdet längs **Munsös nordöstra sida** högt – mycket högt naturvärde. Vid exempelvis Lindevik på norra Munsö finns en vacker, säregt terrasserad och mycket gammal granskog. Strandområdet strax söder om platsen Slut vid Sandviken ingår i ett område med höga naturvärden. Värdena ligger främst i strandängarnas betespräglade växtlighet och det rika fågellivet. Hela den östra delen av Munsö ligger på Uppsalaåsen som är en av landets mäktigaste rullstensåsar. Området har mycket högt geologiskt och biologiskt värde, och det har även värden för rekreation och landskapsbild. Vegetationen på åsen är präglad av den torra miljön. Det dominerande trädslaget är tall. Örtfloran är sparsam, medan svampfloran ibland är rik. Tåktverksamhet har pågått längs åsen. Några av de nedlagda täkterna är idag vattenfyllda och fungerar som badsjöar. De nedlagda täkterna är zoologiskt intressanta genom förekomst av sällsynta insekter eller fåglar. Kring Löten, i nordöst, har flertalet fynd av rödlistade arter gjorts. En större del av strandområdet omfattas av Östra Mälarens vattenskyddsområde.

Den södra delen av strandområdet längs östra Munsö omfattas av ett område av riksintresse för kulturmiljövården enligt 3 kap. 6 § MB (Ekerö). Motiveringen är att det är ett herrgårdslandskap med förhistorisk bruknings- och bosättningskontinuitet som präglas av 1600-talets säteribildningar och med förankring i medeltidens system av kungsgårdar. På åsryggen finns en landsväg som har en äldre vägsträckning. I stort sett samma strandområde ingår i den i regionplanen utpekade Ekerökilen. De gröna kilarna utgör en sammanhängande struktur av områden med höga rekreations-, natur- och kulturmiljövärden.

Inom det aktuella strandområdet vid Bonavik ligger Bonaviks naturreservat. Här har åsen en osymmetrisk tvärprofil med en brantare sluttning åt öster. På östra sidan förekommer strandterrasser och strandvallar som har bildats under landhöjningen. Området består i huvudsak av åstallskog, med inslag av åsgranskog och barrblandskog.

Vid Asplund, söder om Bonavik, finns ett friluftsområde och en badplats enligt kommunens översiktsplan. Av naturinventeringen framgår att det här finns en gammal barrskog samt rik och sällsynt svampflora och insektsfauna, och att området har högt naturvärde. Lite längre söderut har Skogsstyrelsen pekat ut en lövskogslund/hagmarksskog med naturvärde.

Vid Husby finns en allé med skyddsvärda träd. Det aktuella strandområdet från Husby till Österås omfattas av ett område av riksintresse för naturvården enligt 3 kap. 6 § MB (Husby – Menhammar – Annedal). Området representerar värdefulla oexploaterade delar av Uppsalaåsen. Kännetecknande är de mycket tydliga strandvallarna och strandterrasserna. Åspartiet har stor betydelse för landskapsbildningen. Riksintresseområdet utgör en värdekärna i den regionala grönkilen. Inom detta ligger även Husby naturreservat. Inom reservatet har flera fynd av rödlistade arter gjorts. Här finns en del barrskog med botaniskt värde som naturskog. Den nordvästra delen av reservatet ingår i ett större område med fornlämningar från yngre järnåldern. Strax norr om reservatet ligger storhögen Björn Järnsidas hög. Terrängen är mestadels lättframkomlig och utsikten över vattnet till Svartsjölandet är storslagen. Ändamålet med reservatet är främst att bevara ett geologiskt skyddsvärt och kulturhistoriskt intressant åsavsnitt av Uppsalaåsen samt att bevara ett värdefullt strövområde för friluftslivet. Enligt kommunens naturinventering har även området söder om reservatet fram till Österås höga värden, av motsvarande skäl som reservatet.

Den södra delen av det aktuella strandområdet **söder om Ekeby** utgör en värdekärna i Ekerökilen. Denna del omfattas också av ett område av riksintresse för kulturmiljövården enligt 3 kap. 6 § MB (Ekerö). Enligt naturinventeringen har den sydligaste delen av strandområdet högt naturvärde. Det rör sig om ett större sammanhängande skogsområde med bland annat ädellövskog. Det är främst viktigt för fågellivet och viltet. I närheten av Berlin finns en nyckelbiotop utpekad av Skogsstyrelsen.

Länsstyrelsen har uppmärksammat ett större strandnära sammanhängande grundområde i Kärnödragsviken då det har höga naturvärden. Viken har grunda mjukbottenar som utgör mycket viktiga reproduktionsområden för många fiskarter. Viken har höga värden för fågellivet.

Vid Holmen, inom strandområdet mellan **Ekeby** och **Sjöängen**, finns ett område med naturvärde, enligt kommunens naturinventering. Det är en strandnära barnnaturskog med lång kontinuitet som hyser en värdefull kryptogamflora, boträd för fåglar, och mycket död ved för insekter. Skogen utgör även en nyckelbiotop.

Åt norr, vid Sandhammar, finns ett annat objekt med naturvärden enligt kommunens naturinventering. Det är en flerskiktad strandalskog med inslag av ask. Särskilt vissa av träden är skyddsvärda.

Den aktuella strandzonen på **nordvästra Munsö** ingår i tidigare nämnt område av riksintresse för friluftslivet enligt 3 kap. 6 § MB (Björkfjärden – Prästfjärdens övärld). Området är ett attraktivt strövområde. Den del av strandområdet som ingår i naturreservatet Väsby hage, omfattas också av ett område av riksintresse för såväl naturvård (Väsby hage) som kulturmiljövård (Munsö) enligt 3 kap. 6 § MB. Området uppvisar ett gammalt kulturlandskap som är representativt för Mälaröarna. Naturen är varierande med omväxlande ädellövskog, hassellundar, alkärr och öppna gräsmarker. Här har flera fynd av rödlistade arter gjorts. Väsby hage naturreservat är även ett Natura 2000-område.

Enligt kommunens naturinventering har Landholmen mycket högt naturvärde. Halvön består till övervägande del av blockrik barrskog med inslag av lövpartier och torrbackar. Delar av området är kalkrikt och det finns en synnerligen rik svampflora. På halvön finns en utsiktsplats.

Motiv till utvidgat strandskydd inom Munsö-området, värdebeskrivning B (jämför de sju punkterna under rubriken "Skälen för Länsstyrelsens beslut" i beslutstexten): 1, 2, 4, 5, 7.

Ekerö-området, värdebeskrivning C

Med hänsyn till de samlade natur- och kulturvärdena omfattas hela Mälarens öar och strandområden av riksintresse enligt 4 kap. 1-2 §§ MB. Ekerö kommun omfattas i sin helhet av riksintresseområdet. Bestämmelserna syftar till att värna det värdefulla Mälarlandskapet med sina unika natur- och kulturvärden. Det har särskilt stora värden för friluftsliv och turism. I princip alla de aktuella strandområdena ingår i den i regionplanen utpekade Ekerökilen. De gröna kilarna utgör en sammanhängande struktur av områden med höga rekreations-, natur- och kulturmiljövärden. Ekerös nordvästliga delar ingår i kilens värdekärna.

Med undantag från strandområdet i områdets nordvästra del omfattas alla de aktuella strandzonerna av Östra Mälarens vattenskyddsområde.

Enligt kommunens översiktsplan är strandområdet **norr om Rasta** ett friluftsområde. Vid Kärsödragsviken växer en olikåldrig och flerskiktad strandalskog med askinslag som har naturvärden, enligt kommunens naturinventering. Denna del ingår i ett område av riksintresse för kulturmiljövården enligt 3 kap. 6 § MB (Ekerö). Den södra delen av strandområdet ingår i ett större område (Rastaborg – Rasta – Lönnviken – Mariaudd) som i naturinventeringen bedöms ha mycket höga naturvärden. Området karaktäriseras av en öppen, vacker och strövvänlig skog på sluttningen mot Södra Björkfjärden. Betydande delar består av artrika äldre skogsområden

med inslag av kalkberggrund. Vandringsleden Ekeröleden passerar igenom området.

Länsstyrelsen har uppmärksammat två större strandnära sammanhängande grundområden i Kårsödragsviken samt i Menhammarsviken då de har höga naturvärden. Kårsödragsviken har grunda mjukbottenar som utgör mycket viktiga reproduktionsområden för många fiskarter. Viken har höga värden för fågellivet.

Menhammarsviken omfattas delvis av Kårsö Natura 2000 område och Huvuddens naturreservat. Menhammarsviken omfattas helt av riksintresse för naturvärden (Husby- Menhammar- Annedal) enligt 3 kap. 6 § MB. Menhammarsviken är ett av Mälarearnas förnämsta fågelområden och har en karaktär av slättsjö med angränsande strandängar och stora vassområden.

Det aktuella strandområdet mellan **Lönnviken** och **Marielund** har till stora delar höga naturvärden enligt naturinventeringen. I väster omfattas det av samma naturområde som området norr om Rasta. Här finns en del av en barrblandskog som Skogsstyrelsen bedömt har naturvärden. I området mellan Lönnviken och Mariaudd växer en mer ädellövsartad vegetation. Mer centralt inom strandområdet finns ett småbrutet landskap med bland annat stora betesmarkområden och barrskog. Det har bedömts ha högt till mycket högt naturvärde, enligt kommunens naturinventering. Fynd av rödlistade arter har gjorts inom området. Den centrala delen ingår i tidigare nämnt område av riksintresse för kulturmiljövärden enligt 3 kap. 6 § MB (Ekerö). Vid Sjöängen finns en småbåtshamn och gästhamn.

Väster om Marietorp finns betesmarker med särskilda värden som berättigar till miljöersättning. Den varierande hagen inrymmer både strandbete, träd- och buskmark och mer skogsliknande delar.

Runt Stavsund finns flera områden med skyddsvärda träd. Öster om Stavsund har Skogsstyrelsen pekat ut en nyckelbiotop i form av betad skog, och även här finns betesmarker med särskilda värden som berättigar till miljöersättning. Den aktuella nordslutningen har ett varierat och bitvis tätt trädskikt. Hagmarksfloran i öster och i de lägre norra delarna är fin.

I stort sett hela det aktuella strandområdet mellan **Älvnäs** och **Annedal** ligger inom ett friluftsområde, enligt kommunens översiktsplan. Vandringsleden Ekeröleden går igenom området.

Av översiktsplanen framgår också att den östligaste delen av strandområdet bedöms vara en naturtyp med allmänt värde. Det är ett stort sammanhängande skogsområde bevuxet med till övervägande del tall. Denna östliga strandsträcka berörs av ett utpekat grönt svagt samband i Ekerökilen. De gröna svaga sambanden är smala partier som är avgörande för att binda samman de gröna kilarna och värdekärnorna i syfte att säkra rekreationsstråk, skapa tillgång till större strövområden och upprätthålla ekologiska spridningssamband.

VÄRDEBESKRIVNINGAR Bilaga 2Datum
2014-09-16Beteckning
511-39828-2012

Strandområdet väster om Liljedal och till Kärsgatan ingår i kommunens naturinventering. Naturvärdena i området är främst av geologiskt intresse. Uppsalaåsen är här relativt intakt och det finns strandterrasser, flyttblock och en av Stockholmstraktens största åsgropar. Vid Kärsgatan finns en sandbarrskog och en åsgranskog/barnnaturskog vilka är utpekade som nyckelbiotoper. Längre västerut, vid Annedal, omfattas strandzonen av ett område av riksintresse för naturvården enligt 3 kap. 6 § MB (Husby- Menhammar- Annedal). Även här beror de höga naturvärdena främst på de geologiska formationerna.

En stor del av det aktuella strandområdet på **västra Helgö** består av en blockrik barrskog som i kommunens naturinventering bedöms ha högt naturvärde. Blocken gör att området är värdefullt för småvilt. Området används för rekreation, och runt udden går en välanvänd stig. En del av strandområdet på **sydöstra Helgö** ingår också i naturinventeringen. Öster om Nytorp växer en betad barrblandskog som är en nyckelbiotop. Skogen hyser en värdefull kryptogamflora.

Motiv till utvidgat strandskydd inom Ekerö-området, värdebeskrivning C (jämför de sju punkterna under rubriken "Skälen för Länsstyrelsens beslut" i beslutstexten): 2, 4, 5, 6, 7.

Färingsö-området, värdebeskrivning D

Med hänsyn till de samlade natur- och kulturvärdena omfattas hela Mälarens öar och strandområden av riksintresse enligt 4 kap. 1-2 §§ MB. Ekerö kommun omfattas i sin helhet av riksintresseområdet. Bestämmelserna syftar till att värna det värdefulla Mälarlandskapet med sina unika natur- och kulturvärden. Det har särskilt stora värden för friluftsliv och turism. Samtliga de aktuella strandområdena ligger inom Östra Mälarens vattenskyddsområde.

Nära Grankulla, inom strandsträckan mellan **Vendeludd** och **Stjärtnäs**, har flera fynd av rödlistade arter gjorts. Där har Skogsstyrelsen också pekat ut en barrblandskog med naturvärde. Strandområdet vid Stjärtnäs omfattas av en del av ett område som enligt kommunens naturinventering bedömts ha naturvärden. De berörda delarna består mestadels av alsumpskog och fd betade fuktängar.

Räfsholmen ligger inom ett område av riksintresse för friluftsliv enligt 3 kap. 6 § MB (Björkfjärden – Prästfjärdens övärld). Öarna utgör ett omväxlande natur- och kulturlandskap med goda möjligheter till bland annat fiske, båtliv, bad och skridskoåkning.

På Färingsös nordöstra del, **öster om Norrskog**, berörs en del av strandområdet av en ädellövslund/barrblandskog som enligt kommunens naturinventering har högt naturvärde.

Skånäset, mellan **Ricksättra** och **Fiskarudden**, har dokumenterat höga naturvärden. Landskapsbilden präglas av åkerholmar med ädellövträd och

ekbevuxna bryn. Området har högt naturvärde genom den rika lundfloran. Den södra delen av det aktuella strandområdet ingår i ett område av riksintresse för kulturmiljövården enligt 3 kap. 6 § MB (Sånga – Svartsjö). Här finns även flera områden med skyddsvärda träd

Inom strandområdet **väster om Lybäck** har Skogsstyrelsen pekat ut en nyckelbiotop i form av en barrskog med rikligt med lågor och värdefull kryptogamflora. Enligt kommunens naturinventering finns gammal högstammig granskog med mäktiga flyttblock och en artrik svampflora **öster om Lybäck**. Den har högt naturvärde och innehåller flera betydelsefulla arter. Området har stor betydelse som strövområde och är i översiktsplanen betecknat som tätortsnära natur.

Längs stränderna på sträckan **Kungsbryggan** till **Skå-Edeby** har några fynd av rödlistade arter gjorts. Strandsträckans södra del ingår i ett område som har högt naturvärde, enligt naturinventeringen. Området kring Kumla by utgörs av ett småbrutet kulturlandskap med flera olikstora skogsområden, kultur-, natur- och skogsbetesmarker. Landskapet är tilltalande och delar av området är mycket botaniskt intressanta.

Det aktuella strandområdet **söder om Stenhamra**, vid Törnbyviken, består av tätortsnära natur och är en naturtyp med allmänt värde, enligt översiktsplanen. Även strandzonen närmast **norr om Stenhamra** utgör tätortsnära natur. Av kommunens naturinventering framgår att i stort sett hela den aktuella strandzonen norr om Stenhamra är ett varierat och artrikt område som inrymmer ett friluftsområde med badplats. Det har ett högt rekreationsvärde. Där finns bland annat flera områden med skyddsvärda träd, och Skogsstyrelsen har pekat ut objekt med naturvärden. En betydande del av området utgör även ett Natura 2000-område uppdelat i tre delar.

Inom den norra delen av strandområdet vid **Långskär** har Skogsstyrelsen pekat ut en barrskog som nyckelbiotop.

Motiv till utvidgat strandskydd inom Färingsö-området, värdebeskrivning D (jämför de sju punkterna under rubriken "Skälen för Länsstyrelsens beslut" i beslutstexten): 2, 6.

Lövö-området, värdebeskrivning E

Med hänsyn till de samlade natur- och kulturvärdena omfattas hela Mälarens öar och strandområden av riksintresse enligt 4 kap. 1-2 §§ MB. Ekerö kommun omfattas i sin helhet av riksintresseområdet. Bestämmelserna syftar till att värna det värdefulla Mälarländskapet med sina unika natur- och kulturvärden. Det har särskilt stora värden för friluftsliv och turism. Samtliga de aktuella strandområdena ligger inom Östra Mälarens vattenskyddsområde.

De aktuella strandområdena på Lovön ingår, sedan Länsstyrelsen den 17 mars 2014 tog beslut i frågan, i Lovö naturreservat som även omfattar bland annat de aktuella strandområdena på öarna Kärson, Skräddarholmen, Krankholmen, Björnholmen och Fågelön.

I princip hela **Lovön** ligger inom den i regionplanen utpekade Ekerökilen. De gröna kilarna utgör en sammanhängande struktur av områden med höga rekreations-, natur- och kulturmiljövärden. En stor del av den norra delen av ön och hela den södra delen ligger inom grönkilens värdekärna. Enligt kommunens översiktsplan ligger strandområdena i nordväst inom ett friluftsområde och stort opåverkat område. Norrby skog, som ligger i den västra delen av strandområdet mellan Strömdal och Eriksdal, har speciellt anpassats till det rörliga friluftslivet och har högt naturvärde, enligt kommunens naturinventering. Skogens variation och storlek gör den rik på bland annat vilt, svamp och bär. Den har även biologiska värden. Området är ett välbesökt rekreations- och friluftsområde och ett flertal vandringsleder och ridstigar löper genom det.

En stor del av strandområdena på södra Lovön, mellan Strömdal och Drottningholm, ligger inom ett område som omfattas av riksintresse för kulturmiljövården enligt 3 kap. 6 § MB (Lovö – Lindö). Detta bland annat pga odlingslandskapet som har en förhistorisk bruks- och bosättningskontinuitet. Det finns mycket fornlämningar i området, och en kulturstig passerar genom strandområdena. Söder om Lunda finns en utsiktsplats. Strandzonen väster om väg 261 ingår till stor del i ett område som enligt kommunens naturinventering har högt naturvärde. Det är småbrutet och karaktäriseras av varierande naturtyper som är viktiga för landskapsbilden och friluftslivet. Strax öster om väg 261 finns ett Natura 2000-område, och en större del av det aktuella strandområdet ingår i naturinventeringen. Här finns talrika branta bergknallar dominerade av barrskog, men även partier med ädellövskog. Området är välbesökt. Söder om Drottningholm går en geologistig genom strandzonen.

Lindö, söder om Lovön, omfattas till stor del av Ekerökilen, och öns östra del utgör en värdekärna i kilen. Lindö ligger inom ett utpekat grönt svagt samband i kilen. De gröna svaga sambanden är smala partier som är avgörande för att binda samman de gröna kilarna och värdekärnorna i syfte att säkra rekreationsstråk, skapa tillgång till större strövområden och upprätthålla ekologiska spridningssamband. Mycket av strandzonen på Lindö ligger inom områden som har sådana naturvärden att de finns med i kommunens naturinventering. I nordväst finns ett ås- och sandfältsparti med lättgångna strövmarker samt en större geologiskt mycket intressant åskulle med ett klapperstensfält på toppen. Området är välbesökt. Öster om Malmvik växer en barrskog med lång kontinuitet, stor andel gamla träd och mycket död ved. Även detta område är geologiskt intressant och det har högt/mycket högt naturvärde. Vid Lindö, på öns östra sida, finns värdefulla ädellövdungar, hagmarker och strandängar. Det varierande och artrika området är viktigt ur landskapsbildssynpunkt. Skogsstyrelsen har pekat ut flera nyckelbiotoper och objekt med naturvärden inom Lindös aktuella strandområden.

VÄRDEBESKRIVNINGAR Bilaga 2Datum
2014-09-16Beteckning
511-39828-2012

Här finns också ett område med sådana naturvärden att ett naturvårdsavtal för skötseln upprättats mellan markägare och Skogsstyrelsen. Därutöver finns flera områden med skyddsvärda träd. Strandområdena på Lindös norra del betecknas som tätortsnära natur i översiktsplanen.

De aktuella strandområdena på **Kärsön** ligger inom Ekerökilens värdekärna. I stort sett hela ön utpekats i översiktsplanen som ett stort opåverkat område och tätortsnära natur. Det ingår i samma område av riksintresse för kulturmiljövården enligt 3 kap. 6 § MB som Lovö – Lindö. Enligt kommunens naturinventering är området ett lättillgängligt och välbesökt friluftsområde dominerat av barrskog, med inslag av ädellövslundar och gamla jätteekar. På ön finns flera anordningar för friluftslivet, som exempelvis parkering, en badplats, kanotuthyrning, motionsspår och stigar, och området är välbesökt av skolklasser. Kärsön har också delvis höga naturvärden. Inom det aktuella strandområdet på västra Kärsön finns ett Natura 2000-område uppdelat i två delar samt skyddsvärda träd. Skogsstyrelsen har pekat ut nyckelbiotoper och objekt med naturvärden inom strandområdet.

Arkipelagen just söder om Kärsön, bestående av öarna **Skräddarholmen**, **Krankholmen**, **Björnholmen** och **Fågelön**, ligger enligt översiktsplanen inom ett stort opåverkat område. Öarna är huvudsakligen skogsklädda med omväxlande blandskogar, hållmarker och ett stort inslag av ädellövträd. På de mindre öarna har delar av skogen naturskogskaraktär medan andra delar präglas av ljus och luckig lövskog som ger intryck av parklandskap. Närheten till storstaden gör öarna till populära besöksmål som erbjuder möjlighet till bad, båtliv, fiske och vandring.

Enligt naturinventeringen har ön **Kungshatt** högt naturvärde med stor variation av olika biotoper på en relativt begränsad yta. Kungshatt är en urbergsö med en omväxlande och starkt bruten topografi. I söder finns en utsiktsplats. Ön är viltrik och dess flora och fauna är mycket intressant. Inom de aktuella strandområdena finns flera nyckelbiotoper, objekt med naturvärden samt områden med skyddsvärda träd. Kungshatt ingår i ett område som utpekats som regionalt intressant för kulturmiljövården. Ön har haft ett strategiskt läge vid farleden mot Stockholm, med den höga södra branten som en viktig bevakningsplats och utsiktspunkt. Kungshatt är ett omtyckt utflyktsmål.

Motiv till utvidgat strandskydd inom Lovö-området, värdebeskrivning E (jämför de sju punkterna under rubriken ”Skälen för Länsstyrelsens beslut” i beslutstexten): 2, 5, 6, 7.

Källförteckning

Aldrig långt till naturen – Skydd av tätortsnära natur i Stockholmsregionen.
Rapport 2003:20 Länsstyrelsen i Stockholms län.

Informationsblad 1; Ekerö-Munsöleden 1 och 2. MIF, Ekerö kommun,
Friluftsförbundet.

Informationsblad 2; Adelsöleden. Adelsö föreningsråd, Ekerö kommun.

Informationsblad 3; Lovö fornstig, Norra Lovölederna. Lovö Hembygdsförening,
Ekerö kommun.

Naturinventering. Ekerö kommun 2002.

Naturkatalog för Stockholms län. Remissversion 1996-02-15.

Områden av riksintresse naturvård, friluftsliv - Stockholms län. Länsstyrelsens
rapport 2001:15.

Regional utvecklingsplan för Stockholmsregionen, RUFS 2010. Stockholms läns
landstings regionplanekontor. R 2010:5.

Rekreationsanalys Lovön - Kårsön med omgivande öar. Ferrivia AB. Rapport
2012:6.

Stockholmsregionens kulturhistoriska miljöer – Landsbygdens kulturmiljöer.
Underlag för regionplanering. Stockholms läns landsting. Regionplane- och
trafikkontoret 1989.

Stränder runt Ekerö tätort. Underlagsmaterial till kommunal planering och metod
för fortsatta studier. Sofia L. Wulff. 2004.

Översiktsplan Ekerö kommun. 2005.

Kartbaserat digitalt nationellt och regionalt underlag från:
Lantmäteriet, Länsstyrelsen i Stockholms län, Naturvårdsverket,
Riksantikvarieämbetet, Skogsstyrelsen, Stockholms läns landstings Tillväxt, miljö
och regionplanering, Sveriges geologiska undersökning, Sveriges
lantbruksuniversitet.

Hur man överklagar hos regeringen, Miljödepartementet

Var ska beslutet överklagas

Länsstyrelsens beslut kan skriftligen överklagas till **regeringen, Miljödepartementet**.

Hur man utformar sitt överklagande m.m.

I skrivelsen ska du

- tala om vilket beslut du överklagar, t.ex. genom att ange ärendets nummer (diarienumret)
- redogöra för hur du anser att beslutet ska ändras.

Du bör också redogöra för varför du anser att Länsstyrelsens beslut är felaktigt.

Du kan givetvis anlita ombud att sköta överklagandet åt dig.

Behöver du veta mer om hur du ska gå till väga, så ring eller skriv till Länsstyrelsen.

Övriga handlingar

Om du har handlingar eller annat som du anser stöder din ståndpunkt, så bör du skicka med det.

Var inlämnas överklagandet

Din skrivelse ska inlämnas/skickas till **Länsstyrelsen** och inte till regeringen, Miljödepartementet.

Tid för överklagande

Länsstyrelsen måste ha fått din skrivelse **inom tre veckor** från den dag **beslutet kungjorts i ortstidning**, annars kan ditt överklagande inte tas upp.

Underteckna överklagandet

Din skrivelse ska undertecknas och namnteckningen förtydligas. Uppge också postadress och telefonnummer.

Sändlista

Ekerö kommun, Box 205, 178 23 Ekerö

Naturvårdsverket: registrator@naturvardsverket.se

Statens fastighetsverk, Box 2263, 103 16 Stockholm

Havs- och vattenmyndigheten: havochvatten@havochvatten.se

Skogsstyrelsen: vallentuna@skogsstyrelsen.se

Sjöfartsverket, 601 78 Norrköping

Fortifikationsverket, 631 89 Eskilstuna

Lantmäteriet, Lantmäterigatan 2C, 801 82 Gävle

Lantmäteriet Stockholm, Box 47700, 117 94 Stockholm

Länsstyrelsen i Uppsala län, 751 86 Uppsala

Länsstyrelsen i Södermanlands län, 611 86 Nyköping

KSL (Kommunförbundet Stockholms län), Box 38145, 100 64 Stockholm

Stockholms läns landsting, TMR (Tillväxt, miljö och regionplanering),

Box 22550, 104 22 Stockholm

LRF (Lantbrukarnas Riksförbund) Mälardalen, Box 23, 745 21 Enköping

LRF Kommungrupp Ekerö, Lars Andersson, Husby Gård 10, 17891 Munsö

Friluftsrådet, Region Mälardalen, Box 9023, 126 09 Hägersten

Naturskyddsföreningen Stockholms länsförbund, Norrbackagatan 80,

113 41 Stockholm

Stockholms läns Hembygdsförbund, Box 6219, 102 34 Stockholm

Saltsjön - Mälarens båtförbund, Hammarby allé 91, 120 63 Stockholm

Sportfiskarna, Region Stockholm, Svartviksslingan 28, 167 39 Bromma

Enligt sändlista

Meddelande om beslut om utvidgat strandskydd

Länsstyrelsen i Stockholms län har den 16 september 2014 fattat beslut om utvidgat strandskydd för Ekerö kommun. Det fullständiga beslutet med bilagor finns tillgängligt hos Länsstyrelsen, Hantverkargatan 29, Stockholm.

Beslutet med bilagor finns även på Länsstyrelsens webbplats:
<http://www.lansstyrelsen.se/stockholm/>, sök på kungörelser – beslut.

I handlingarna finns information om hur man överklagar beslutet.

En sammanfattning av alla yttranden och Länsstyrelsens eventuella kommentarer till dessa finns samlade i en särskild promemoria som hör till ärendet. Promemorian samt yttrandena i sin helhet finns i detta ärendes akt.

Sändlista

Boverket: registraturen@boverket.se

Sveriges Jordägareförbund: gs@jordagarna.se och kansli@jordagarna.se

Medborgarrättsrörelsen: benkt.holmgren@gmail.com och info@mrr.se

Svenska Turistföreningen: Jenny.Engstrom@stfturist.se

Stockholms Ornitologiska förening: stof@stof.nu och tomas.viktor@bredband.net

Mälarens fiskareförbund: mats.eriksson@u.lrf.se

Östra Svealands fiskevattenägareförbund: momentum@swipnet.se

Adelsö Hembygdslag: larsskedinger@gmail.com

Miljöpariet de gröna på Mälaröarna: krister.skanberg@gmail.com

Prästlönetillgångar i Stockholms stift: karin.lindforss@svenskakyrkan.se

Lars Andersson, Husby Gård 10, 17891 Munsö

Yvonne Berggren, Västertorp 3, 17997 Färentuna

Siegfried de Joussineau: siegfried.joussineau@telia.com

Jessica Hackzell och Hans Axelstén, Tureholmsvägen 157, Skogsro, 17975 Skå

Bilaga 5

Datum
2014-09-16

Beteckning
511-39828-2012

Margareta Wallenius-Kleberg genom Maria Holmgren:

maria.holmgren@lrfkonsult.se

Elisabet och Kjell Wretler: kjell.wretler@telia.com

Lena Öquist Hackzell, Artillerigatan 86, 11530 Stockholm

Helena Tallius Myhrman och Magnus Myhrman: helena@talliusmyhrman.se